

interkom

ČS FANDOM

informační
servis
fandomu
4-5/2017

Vítězové Akademie SFFH za rok 2016

Nejlepší SF

Kim Stanley Robinson: Roky rýže a soli (Laser-books)

Nejlepší fantasy a horor

M. R. Carey: Všemi dary obdarovaná (Host)

Nejlepší česká a slovenská kniha

Wilma Kadlečková: Mycelium 5 - Hlasy a hvězdy (Argo)

Nejlepší povídková kniha

George R. R. Martin - Gardner Dozois (eds.): Darebáci (Argo)

Nejlepší povídka

Barbora Vrobelová: Hlavní chod (Mlok 2016)

Nejlepší překlad

Richard Podany: Vodní nůž

Počín roku

Antonín K. K. Kudláč za knihu Anatomie pocitu úžasu (Česká populární fantastika 1990-2012 v kulturním, sociálním a literárním kontextu).

Nejlepší dílo (domáciho) výtvarníka

Jana Šouflová: Neočekávané dýchánky

Nejlepší nakladatelství

Argo

Nejlepší časopis

XB 1 (sest. Vlado Říša)

Cena za dlouholetou práci pro SFFH

Alexandra Pavelková
Dana Kalinová (zvláštní cena)

Kniha roku

Alastair Reynolds: Prefekt (Triton)

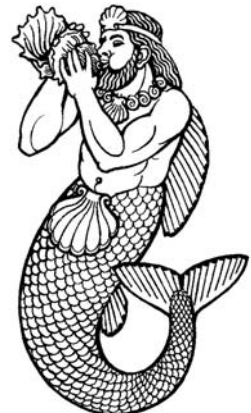
Ondřej Morava & Zdeněk Rampas

CON4PAS® HOST

OBSAH

Vítězové Akademie SFFH za rok 2016	1	Kapitola z dějin Fandomu	20
Čtenářův průvodce po Interkomu	2	Ako som k bitke a SF prišiel	22
Zbohom, Šimon...	2	Civilizační šok ²	23
Hvězdný bulvár	3	Parcon 2017 (21.-22. 7. 2017)	25
Hvězdné hry na Ramaxu a Vrakovišti	6	Časem s vědou - duben	26
China Miéville: Město & Město	9	Dlouhověk	27
Tříkrát fiktivní historie J. Oišanského	10	Časem s vědou - květen	28
Ben Aaronovitch: Měsíc nad Soho	11	Co stojí pokrok?	29
Když nevyprávíme svět, neznáme svět	12	Cesta nadpřirozených bytostí	30
SOUTĚŽ O NEJLEPŠÍ FANTASY 2017	14	DOGMA	31
Kroniky západního pobřeží	15	Neživý Život	31
Podobnosti čistě náhodné	16	Vítejte na BILCONU 2017	32
Boualem Sansal: 2084 - Konec světa	17	O Gondorský semenáček	32
Atlantida v Jižní Americe?	18	Jak se dělá evoluce	32

Čtenářův průvodce po Interkomu

K obsahu tohoto čísla

Vedle očekávaných textů, jako jsou výsledky Akadémie SFFH a pozvánky na Parcon Kristýny Obrdlíkové, bohužel přinášíme i smutnou zprávu o odchodu jednoho z neaktivnějších slovenských fanoušků Martina Šimona Schustera. Proto znovu uveřejňujeme jeho osm let starý text *Ako som k bitke, SF a Interkomu prišiel* uveřejněný v jubilejním Interkomu 250. Kvůli Šimonově smrti končí i jedna z tradic Československého fandumu soutěž O nejlepší fantasy, více na straně 14.

Příště více o veletrhu Svět knihy, který se postupně mění na jeden z největších literárních conů v české republice. Odhadem pětáctýřicet pořadů během čtyř dnů, a to počítám jen Akademii SFFH a programy v sále Fantasy a sci-fi. Vedle toho proběhl třeba křest dvou nových audioknih 3. a 4. dílu Mycelia. **Zdeněk Rampas**

Zbohom, Šimon...

V úterek 28. marca 2017 dotýklo srdce Martina Schustera, ktorého sme všetci dlhé roky poznali pod prezývku Šimon. Správa o jeho skone nás našla nepripravených.

RNDr. Martin Schuster sa narodil roku 1963 v Kropáčoch, kde vyštudoval ZŠ a Gymnázium. V štúdiu ďalej pokračoval na PF UPJŠ v Košiciach, odbor anorganická chémia, ktoré úspešne ukončil v roku 1987. Bol rozvedený a mal dve deti Martinu a Petra.

Počas života vystriedal viacero zamestnaní. Bol výskumným pracovníkom, riaditeľom závodu, podnikateľom aj zamestnancom, ale jeho druhým životom bola fantastika a jeho druhým domovom Fandom. A tak sa z fanúšika a čitateľa stal nadšený scifista, autor, propagátor, bádateľ, cestovateľ, zberateľ, ochranár prírody. Posledné roky svojho života zasvätil Slovanstvu a štúdiu slovenskej mytológie.

Bol členom a predsedom SF klubu 451° F v Košiciach, ako aj členom iných klubov. Aktívne sa zapájal do života Fandumu. Obohatil ho ako organizátor slovenských sci-fi conov, napríklad Cassconov a Tatraconov, Heraconov, Kraaconov. S košickým klubom usporadúval neformálne Rybálesy a Cuccony. Spoluorganizoval aj spoločné československé Parcony a Eurocon. Od roku 1997 do roku 2009 bol predsedom Rady Československého Sci-fi Fandumu na Slovensku. V roku 1993 dostal cenu Ludvík za zásluhy o rozvoj Fandumu a jeho propagáciu v zahraničí. V *Ikarii* mu uverejnili poviedku ako prvému Slovákov, bol porotcom CKČ a stal sa superporotcom súťaže O najlepšiu fantasy.

Poznali sme ho však hlavne ako stáleho účastníka veľkého množstva československých aj zahraničných conov, ktoré za 30 rokov fandomového života navštívil. Neobíšiel sa bez neho žiaden poriadny con. Otázka: „Prídu aj Košičania?“ bola predvesťou jeho prítomnosti a sľubovala nezabudnuteľné stretnutia, nekonečné debaty a zábavu do rána. Spájal scifistov od Ústí nad Labem až po Prešov. Jeho cesty autom na cony boli legendárne. Za tie dlhé roky sa stal našim dobrým kamarátom vo Fandome i v súkromí. Bol pripravený pomôcť, poradiť a vždy za každú srandu. Miloval knihy, historické kostýmy, rockovú muziku a dobrú spoločnosť. Mužmi uznávaný, dámmami obdivovaný.

Smútime a zároveň spomíname na všetky tie skvelé zážitky, ktoré sme mohli zažiť len s ním. A tak si ho budeme pripomínať. Šimon, budeš chýbaš a nik ťa nenahradí.

Lucia Lulu Bocková

interkom

INFORMAČNÍ SERVIS ČESKOSLOVENSKÉHO FANDOMU

číslo 4-5/2017 (311)

Adresa redakce

INTERKOM

Letecká 6,

161 00 Praha 6, ČR

e-mail: zrampas@gmail.com

<http://interkom.vecnost.cz>

Šéfredaktor

Zdeněk Rampas, MCL

Grafická redaktorka

Kristýna Benediktová

Redakční kruh

Franta Houdek a Michaela

Autoři tohoto čísla

Lucia Lulu Bocková, Egon Čierny, Ivo Fencel, Martin Gilar, Filip Gotfrid, Jiří Grunt, František Houdek, Jan Křeček, Ondřej Morava, Franta Mašek, Jára Mikovec, Kristýna Obrdlíková, Pavel Poláček, Zdeněk Rampas, Ondřej Šefčík, Martin Šimon Schuster, Jiřina Vorlová, Františka Vrbenská

Fotografie

Ján Žižka, Melkor

Sponzoři tohoto čísla

Jiří Doležal, Jiří Grunt

Vychází nepravidelně.

Uzávěrka tohoto čísla

byla dne 16. 5. 2017

ISSN 1212-9089

Všechny články a recenze

© INTERKOM

Hvězdný bulvár

Odposlechnuto

„Vegetarián“ je starý indiánský výraz pro „špatný lovec“.

Matka: Musím očkovat své děti?

Doktor: Jen ty, které si chcete nechat. **Filip Airis Kubín**

Dalíka pustili, protože jen on dokáže utratit ta 2 % rozpočtu na zbrojení... **Pland'ák**

„Jak může být tak krásná dívka jako ty ještě nezadaná?“

„Nevím, jsem veganka, dělám crossfi... – proč odchází?“

◆ ◆ ◆

● **18. března** pod záminkou mých narozenin svolávám přátele na večírek k Vilmě a Martinovi.

● **19. března** Ondřej Ševčík posílá dotazy k článku o Ramaxu a Akademie SFFH rozesílá formuláře druhého kola.

● **21. března** Londýn se dočkal kulturního obohacení, známého zatím hlavně v Izraeli, Nice a Berlíně. Naštěstí ke zcela jinému obohacení došlo v restauraci U Holečků, kde měl koncert Milan Fibiger a jeho REGGAE KRÁLOVÉ.

● **22. března** si musím vybrat mezi Klubem Julese Vernea (o střelných zbraních), pořadem Slova mají křídla #42 a přednáškou Lenky W. o práci v Googlu. Vybral jsem zlatou pro/střední cestu, protože SMK probíhala v Malé vile Památníku národního písemnictví v Pelléové ulici, kde jsem ještě nebyl. Taky jsem nejdřív zabloudil, ale ani pořadatelé to moc nezvládali: Jan Burian neměl piano, Steve Fisher ruku (a jak jsem se později dověděl, ani nohy, zato s sebou vzal svého překladatele Jana Valešku, ten vypadal trochu jako Kurt Vonnegut, jr. zamlada), ale vadilo mu to méně než Burianovi absence piána.

Steve Fisher přečetl několik fejetonů, které mu vycházely v Reflexu, a jeden, který byl i pro tamní stránky příliš na hraně, zde ukázka jednoho z těch uveřejněných:

Jak poznáte, že jste skutečně Čech

1. *Dokážete si tenhle článek bez problémů přečíst. Vzhledem k tomu, že je článek v češtině, tedy v jazyku, kterým mluví pouhých 0,14% světové populace, tak pokud ho čtete a rozumíte mu a pokud ovšem nepatříte mezi těch pár tisíc zahraničních přistěhovalců, kteří si dali tu práci, aby se česky naučili, pak je zjevné, že jste Čech.*

2. *Máte zájem si tenhle článek přečíst. Pokud vás zaujal název tohoto článku a přiměl vás si ho přečíst, je obrovská pravděpodobnost, že jste Čech. To proto, že s velmi malým procentem výjimek je lidem na celém širém světě téma Čechů úplně volné. Když lidé v cizině uslyší, že je někdo Čech – například Jarda Jágr –, jejich první reakcí obvykle je: „No dobrý, ono je to jedno.“ Jejich druhá myšlenka pak obvykle následuje: „Páni. Vsadím se, že je rád, že z tý český díry vypadl, ať už je to kdekoliv.“*

Ivě Procházkové (dceři autora Přestřelky, sestře v poslední době poněkud pomatené Lenky Procházkové) snad nic nechybělo, docela rád jsem poznal scenáristku detektivek o majoru

Holinovi, který věří v horoskopy a používá jich ve vyšetřování (Ivan Trojan, Vraždy v kruhu, 2012).

Zajímavě vzpomínala na Rakousko, kam s rodinou emigrovala a na pomoc tehdejších spisovatelských spolků. Představil jsem si něco podobného u nás a dnes, kdy Obec spisovatelů nemá ani na nájem kanceláře...

Jan Burian zajímavě vyprávěl o svých cestách na Island, a hned zlaněl přítomné Inku a Petra Hanušovi na dubnovou výpravu, a trochu nezajímavě až sluníčkářsky komentoval současný stav naší hudební scény a společnosti vůbec.

A mezitím se v kině MAT konal další večer Klubu Julese Vernea. U přednáškového stolu hostoval Pavel Mrázek a nejenže povyprávěl o zbraních v době +- života klasika, ale dotáhl i menší náklad'ák zbraní, včetně cca osmnácti kilogramového zákopového kulometu někdy z první poloviny minulého století, zdobených pistolí či krásné pušky z mayovek. Vše ochotně nechal kolovat, zájemci si mohli nejrůznější kohoutky natáhnout a naprázdno vystřelit, a tak jsme se rozcházelí ve všeobecném nadšení – jen František Novotný litoval, že on si takové praktické ukázky při svých přednáškách o válečných i jiných lodích dovolit nemůže.

Filip Gotfrid

● **23. března** pobývám u Kruhu s Vládou Němcem, Jiřinou a Richardem, pak dorazil ještě Jarda Houdek, vpytal jsem se ho na ratolest a zdá se, že to docela zvládají.

● **24. března** pořádá Vilma malý scifistický večírek pod záminkou mých narozenin. Já s Michaelou dorazil celkem pozdě, museli jsme čekat, až se dovalí synek z práce (ale dočetl jsem cestou nový román, tedy spíše jeho základ, práce na tom ještě bude jak na kostele, Richarda Šusta Válka memů). První, koho jsem uviděl, byla Sargo s jednou ratolestí Jolany a Honzy, aby si alespoň jeden z rodičů odpočal. Pak jsem narazil na Julii N. ochutnávající a propagující vynikající hlívkový salát s buráky. Pak dorazil i hostitel Martin, po něm Viktor Janiš se synkem Danielem, o kterého se vzorně postarala Uršula, z rachoty se utrhli Jára Mikovec a nakonec Bára (Shadowwalker) z Poříčan a Honza Vaněk, jr., který účinkoval jako průvodčí při jízdě historickou tramvají po Holešovicích.

Večírek to byl menší a tak se čistě ze statistických důvodů stalo, že jsme se u nějakého tématu (přes občasně Bidlovo žvanění) dostali trochu hlouběji. Takže už vím, proč mají pánové knoflíky vpravo a dámy vlevo. Čtyři dny před oficiálním oznámením nám Viktor prozradil, že Jiří Drahoš bude kandidovat na prezidenta, jeho tým se totiž pokusil najmout manažera, který již pracuje pro Horáčka ☺ Kolik z dnešní tvorby a dnešních velikanů bude za 500 let zapomenuto, o blbnutí vegetariánů vyvolaném básnickou soutěží nějakých mlékáren, Honza Vaněk našel a zarecitoval jednu obzvláště vypečenou:

Kráva mléko nedává,

lidé jí ho berou.

To, že tele volá mámu,

na to všichni serou.

Až produkce mléka klesne,

kráva na jatka se vezme.

Takhle funguje mléčný průmysl

a vaše básničky jsou nesmysl.

Moni Urbanová

Na to jsme zareagovali tím, že jsme dostali chuť na pořádný búček, tak Vilma pohotově opekla trochu slaniny.

Bohužel udělal jsem si horkou medovinu s čajem místo s horkou vodou a přestože nás Míkovcovi dovezli domů už před jednou hodinou po půlnoci (ještě jednou díky, Michaelu zase bolelo koleno) a mohli jsme jít spát vlastně dřív než obvykle, já zabral až okolo půl sedmé ráno.

● **25. března** před polednem vstanu a vyrazím na svatbu člena Rady ČS Fandomu Honzy „Harva“ Harvalíka a Jiřiny Valdaufové do Chvalsekého zámku v Praze.

Ještě v metru jsem si vyhlédl pár lidí, kteří věkem, sociálním zařazením a mírnou excentričností vypadali, že také jedou na scifistickou svatbu, a ti mě dovedli na správné nástupiště busu, kde již čekali Adélka, její rošť (a brzy také manžel) Dalibor a pan Bláha.

U Chvalsekého zámku nás už vystoupila celá tlupa, trochu jsem si pamatoval svatbu JWP, a tak jsem se na chvíli stal vedoucím výpravy. Pak jsme uviděli Harva, přesto že bylo teprve chvíli po jedné, už obklopeného velkou skupinou svatebčanů. Chlapík ze svatební agentury nás ozdobil zeleninou a pohostil koláčky a Lenka Celinďra mi krasopisně napsala přání, na to jsem před cestou neměl.

Svatba neprobíhala na nádvoří, ale v sále, což asi nebyl dobrý nápad, krom toho, že jsme šplhali do třetího patra, jsme se tam pak skoro nevešli. Navíc obřad začal s asi čtvrt hodinovým zpožděním, možná dávali ženichovi šanci si to ještě rozmyslet, takže stojící, schody zdecimovaná většina trpělivě trpěla. Pak už to šlo docela rychle se zajímavou inovací při závěrečném špalíru, kde se místo házení rýže (vzpomínka na seriál mého mládí: před házením na ženicha a nevěstu je u nás zvykem rýži vysypat z pytlíku, Alfe) vyfukovali na procházející řetězce bublin z rozdaných bublíků.

Následovalo fotografování, rodina N, rodina Ž, všichni, kamarádi, Pratchettisti atd.

Potom jsme se vydali (cca dvacetiminutovou) procházku k Lence a Petrovi, když jsme dorazili, podařilo se to celkem dvanácti z nás (počítám i Lenčiny rodiče a bratra, Alexis s tím svým se někde ztratila), pohostil nás Petr whisky a Lenka výborným chilli con carne. Když už byla společnost ve stavu, že většina povídala, aniž by poslouchala, zkušenost mi napověděla, že na posvatebním rautu to nebude lepší, a vydal jsem se k domovu.

Cestou jsem se konečně začel do Konstantynova efektu od Karoliny Francové, obávám se, že první kapitola nebyla zvolena dobře, ne každý se vrátí po čtvrt roce k rozečtené knize...

Okolo šesté zase doma jsem se mohl vrátit k radostem praktického života, jako je třeba blížící se daňové příznáři.

Chvilku jsem prokrastinoval a najednou je čas přetočit hodiny na letní čas a do postele, dnes asi usnu dřív.

● **27. března** v RUR Filip, já a 3 Honzové (Bidlo, Macháček a poslední dorazil Vaněk, jr.) Konečně jsem si opatřil XB-1 a dověděl se tam o třech conech, které proběhly v uplynulém měsíci.

● **28. března** vyšel březnový Interkom, a večer píše Lulu: *dnes zomrel Šimon, viac neviem, plačem.*

Ach Šimone, žes ty ledviny trochu nešetřil... Na posledním rozloučení tento pátek (31. března) v Košicích asi nikdo z mého okolí nebude, to jen Šimon jezdil na porady a cony takovou dálku, tak si na něj alespoň vzpomeneme... Začal to už Silver, když na středu pozval fany do baru Nekropolis.

● **29. března** od rána poslouchám o zahájení skutečného brexitu, a napadlo mě, že Češi jsou (už zase:) na špici světového dění. Vždyť co bylo zvolení Zemana, než první předzvěst brexitu a Trumpa, nepostavila se i proti němu prakticky všechna tištěná média, stejně jako proti dříve jmenovaným? (odhlédnu od toho, že zatímco třeba husitství

byla velkolepá tragédie, tohle je alespoň vnějškově parádní fraška).

Před šestou dorazím do Galerie Lucerna na vernisáž komiksově série Pavla Kosatíka *České století*. Nejdříve potkám Vojtu Čepeláka, pak Antonína Zajíčka z MF, a nakonec najdu u baru Pavla Kosatíka. Spousta lidí naplnila pěkné prostory, mezi nimi dost od pohledu podivínů, chvilku si prohlížím vystavené (zvětšené) listy komiksů a pak započne zahájení, všichni vzhledově nejexcentričtější sedí za stolem a je jich 9 jako komiksů, aha, ilustrátoři, nejpříčetněji vyhlíželi Dan Černý a autor roku 68 Jerrie. Ti už jsou dost slavní, aby nemuseli upoutávat pozornost jinak. Pak jsem tam potkal ještě Františku Vrbenskou. Na závěr se ukázalo, že ten den má Vojta Čepelák narozky a dostal čokodort, a od Pavla Kosatíka pak všichni komiksáři ovocného bratříčka.

● **30. března** ještě před obědem jsem stihl odevzdat daňové příznáři Nové vlny a ČS fandomu a zastavit se v Jalně pro Interkomy. V podvečer jsem vyrazil ke Kruhu, kde jsme docela zaplnili salónek, ukázala se i Stáňa Látová, Franta, Richard, Vláďa a Jiřina, která rozeslala pozvánku, kupodivu s větším úspěchem, než se to kdy podařilo mně.

Když většina odpadla, dorazili ještě mí spolupracovníci z CorelPodpory, takže tentokrát si na nás posádka Kruhu nemohla stěžovat.

● **31. března** slaví redakce Světelných roků konec Ertarského roku, zase to pozoruhodně vyšlo na Kvída. Ač to tak ze začátku nevypadalo, zaplnili jsme salónek restaurace Eureka. Standa Čermák vydal speciální číslo věnované Slávkovi Švachoučkovi, na chvíli přišla i jeho Olina. Borek nás počastoval zajímavostmi z NZ, kde navštívili dceru Lucii, viz minulý Interkom.

V mailu mi Cyril Simsa poslal link na audio *Evy Hauserové: Mezi námi děvčaty* www.starshipsofa.com/blog/2017/03/22/starshipsofa-no-478-eva-hauserova-and-cyril-simsa

● **3. dubna** se místo v Časlavské scházíme u Sargo a Jára Míkovcových a dáváme deskové hry.

● **5. dubna** obesílám spolek s dotazem, zda někdo bude U Kruhu, ale nikomu se to nehodí.

● **6. dubna** zajedu předat Filipovi Interkomy pro Dárečka, za stihnu tam L. Platu, pokecáme, poreferuji o křtu Českého stoleťí a zdržím se tak, že ke Kruhu dorazím až na půl sedmou, nikdo tam dle očekávání není, tak dám malé pivo a mizím, od servírky si beru mobil, abychom to příště mohli při malé účasti odvolat, a od číšníka se dovídám, že dnes nefunguje kuchyně, jako by to jindy bylo jinak ☺

● **10. dubna** v RUR, Honza Vaněk, jr. se objevil dřív, minuli jsme se, ale zato tam byl Honza Bidlo Adamčák, dorazil z nové práce. On i Filip byli trochu zaskočení, že už nebylo možné objednat nějaké rozumné ubytování na Vaškakon (jak to nazývali). Honza Macháček mluvil opět o knize Wilhelma Reicha: *Masová psychologie fašismu*, vygoogloval jsem si dotyčného a opravdu nevím, zda to byl víc génius nebo magor.

● **12. dubna** opět SMK a dnes v divadle Karla Hackera v Kobylicích. Pořad o Ladislavu Fuksovi, sešlo se několik pamětníků, zejména Jiří Tušíl a Radko Tobičik.

Pak jsme s Petrem a Inkou Hanušovými zašli do podniku, kde Lubor Falteisek objednal stůl, byl tam ale dost hluk, a nemuselo jej následkem podivné akustiky ani dělat moc lidí.

Seznámil jsem se tam s autorkou Alenou Vránovou, kterou doprovázely dvě učitelky z Fr. Lázní, vyrazily si do Prahy odfrknout a za kulturou.

● **13. dubna** se zastavuji u Richarda K. v Argu, pak jsem si v klidu prošel výstavu *České století* a pak jsem zamířil ke Kruhu. Tam jsem se dověděl, že mi poslali sms s neblahou zprávou, že dnes jen do 19.00. Naštěstí Franta, Jiřína, Robert a Richard dorazili včas a stihli jsme si popovídat i tak.

● **14. dubna** Franta Novotný s Liborem Dvořákem na ČRo Plus vyvracejí mýty o Titaniku (máme tu zase výročí).

● **20. dubna** jsem nafasoval recenzní výtisky v Tritonu a pak se jich zbavil u Kruhu, kde se ukázal Vlado Říša (a Jiřína a Honza Kovanic).

● **21. dubna** mi z tiskárny dovezli knihy o Paduku, a brzy potom mi z Kosmasu volali, že jsou podivně oříznuté, že to by se knihkupcům nelíbilo. Po chvíli telefonování jsme se dohodli, že jak z Kosmasu tak ode mě knihu odvezou a opraví je a pár kousků zařídí odeslat na zahájení Turnaje.

● **22. dubna** ráno se pro mě zastavil Miloš Podpěra a hodil mě (spolu s jeho synem Lukášem a jeho přítelkyní) do hotelu Duo kousek od metra Strážkov. Tam jsem konečně na živo potkal Kláru Žaloudkovou, autorky knihy Paduk.

Společně jsme vyčkali trochu opožděného příjezdu Jeho Excelence Seoung-hyun Moona a po slavnostním zahájení turnaje jsme knihu pokřtili.

Já se pak vypravil domů, kde mě čekal odvoz na rodinnou oslavu ve Starých Hradech. Cestou jsem potkal chlapíka ze spolku Sysifos, který pil na pochod vědců na Václavák. Dal

jsem se s ním do řeči, zda není trochu schizofrenní demonstrovat proti vrchnosti, když populisticky zakazuje geneticky modifikované potraviny, a zároveň pochodem podporovat tutéž vrchnost, když obyvatelstvu vnucuje oteplovací ideologii.

A zatím v Březové nad Svitavou proběhla Porada SF klubů, tuším druhá nebo třetí, na které jsem za posledních pětáctilet let nebyl. Večer jsem dostal mail končící pozdravem: Z Brna studeného jako srdce politické aktivistky zdraví...

● **24. dubna** v RUR docela velká návštěvnost: já, Filip a 3 Honzové. Filip připomenul KJV a dohodli jsme se, že bychom za měsíc vyzkoušeli hospodský kvíz. Propagoval jsem tam Fízlárnu na Stream.cz, ale Filipa to nezaujalo. Stejně tak česká Americká noc (film mého mládí) v Zelenkové zpracování jako *Ztraceni v Mnichově*.

● **25. dubna** *Německý řetězec s láskou k Česku vyhodil českou pokladní s láskou k Německu.* :-)

● **26. dubna** ve středu měla v KJV přednášku Hana Nájemníková, nazvala ji *Láska, erotika a sex v době Julese Vernea*. Účast byla obvyklá, ale díky vzpomínkám pamětníků se přednáška neobvykle protáhla. Nikomu to však tentokrát nevadilo. Hana probírala viktoriánské zvyky a předsudky hlavně vyšších tříd, protože o životě lidí živících se rukama toho víme jen o něco málo víc než o středověcích poddaných a nevolnicích.

● **27. dubna** U Kruhu nás bylo jen pár, všichni jsme se sešli večera. Jiřína se ostatně příliš nezdržela, chvátala ke svým ochotníkům a Richardovi Šustovi nebylo nejlépe.

● **2. května** se Bohouš Sobotka rozpomenul na svou scifistickou minulost a udělal, jak se patří, něco nečekaného, pořádný zvrát, který patří do každého příběhu. Uvidíme, jak to dopadne, člověk obklíčený smečkou vlků je možná překvapí, když si sundá kalhoty, ale pomůže mu to v jeho situaci?

● **4. května** U Kruhu bez Franty, jede na modelářskou výstavu do Kopřivnice. Tak jsme se sešli jen asi ve čtyřech.

Mezitím probíhal *Den, kdy premiér nepodal demisi a prezident ji přijal*.

● **5. května** večírek s pořadateli Akademie se změnil na herní večer (Ondřej Morava i Lenka Benedíková z Con4PAS měli rodinné povinnosti).

Škoda, že pro chorobu nedorazila ani hudebně nadaná Celindra, dost jsme potřebovali někoho s múzickým talentem, hráli jsme totiž Hudební Česko (nebo nějak podobně), což ještě šlo, doplnit slova písničky, uhodnout, kdo ji napsal nebo zpívá, ale pak následovala „párty“ varianta, která se asi hraje, když už je společnost veselejší a spoluhráči hádají hudební díla podle vašeho pantomimického výkonu, kresby a nebo (formou veřejného zostuzení), kdy máš vybroukat (či lalalalá) melodii.

Když jsem měl pantomimicky předvést píseň *Atentát* (skupina Kryštof), tak jsem zahrál Heydrichovu zatáčku, selhání samopalu, hod granátem, odjezd na kole až po zapálení Lidic a Miša to neuhodla, prostě marná snaha...

● **7. května** dokončuji Interkom a Francie si vybírá mezi občanskou válkou a hospodářským kolapsem. Obvykle se po podobné volbě dočkáme obojího. Viz např. Churchillovo: Mohli jsme volit mezi ztrátou cti a válkou. Čest jsme ztratili a budeme mít válku!

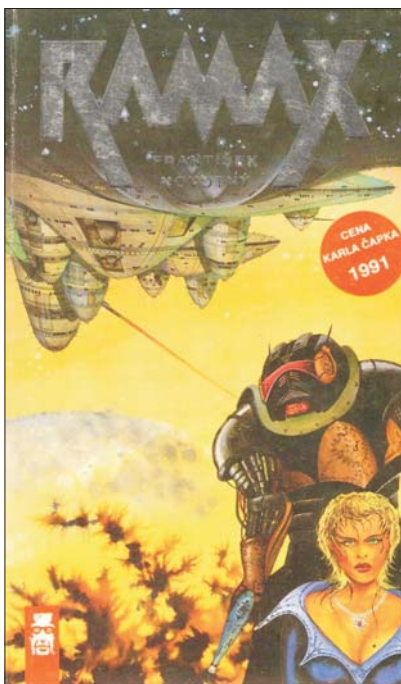
Zdeněk Rampas

Hvězdné hry na Ramaxu a Vrakovišti

V roce 1992, tedy již před celými pětadvaceti lety, vyšla v nakladatelství AF167 třetí povídková sbírka Františka Novotného *Ramax*, obsahující dvě novely (titulní *Ramax* a *Andros*) a jednu povídku (*Růže v očích*), odlišnou jak rozsahem, tak i stylisticky od obou novel. Titulní novela dostala v roce 1991 Mloka (druhého, kterého Novotný obdržel). Čtvrtou sbírkou pak byla až e-kniha *Pád na nebesa* z roku 2012, která byla první částí připravovaného souborného vydání povídkového díla Františka Novotného a obsahovala jen jednu dosud nepublikovanou povídku, nicméně i ta byla napsána již v osmdesátých letech (původně měla být spolu s *Legendou o Madoně z Vrakoviště* zařazena do sbírky *Nešťastné přistání* z roku 1988, odkud byly vyřazeny censurou, což, jak uvidíme dále, Novotného první sbírku výrazně zmrzačilo).

Ramax je tedy v jistém smyslu poslední Novotného sbírkou, odlišnou oproti předchozím dvěma (miněno *Nešťastné přistání* z roku 1988, *Bradburyho stín* z roku 1991) nápadně tím, že obsahuje výlučně povídky z jednoho fikčního světa, který autor sám označuje jako svět *Hvězdných her*. Tímto svým zaměřením na dobývání hvězd, války hvězdných impérií a o následném strašlivém pádu člověka, které se objevovalo již v dřívějších povídkách, vznikl cyklus, který v kontextu tehdejší české SF měl analogii jen u o generaci mladší Vilmy Kadlečkové, písničičky ve stejné době, ze zahraničí teprve čerstvě vyšly první díly Asimovovy *Nadace* a Herbertovy *Duny*. Tento projekt široké

vesmírné ságy Novotný rozvíjel od začátku osmdesátých let a dosáhl tedy v *Ramaxu* výrazně epické šíře a dalo se čekat, že

logickým dalším krokem bude jeden či více tlustých a oprávněně ambiciózních románů ze stejného prostředí, románů, které však k překvapení čtenářů (rozhodně toho, který píše tyto řádky), i autora *Ramaxu* samotného (dle jeho vlastní poznámky k připravovanému soubornému vydání Novotného povídek) nevznikly. K cyklu se Novotný vrátil jen v roce 1995 soliterní povídkou *Břítvoruký Jack*, ta je ale již výrazně odlišná od jiných částí cyklu (jde o text parodický a plný černého humoru). Velký román z cyklu *Hvězdných her* tedy nevznikl, ač všechno se k němu zdálo směřovat, a patrně už nikdy napsán nebude. První román, který nakonec Novotný vydal, je *Delší den Valhaly* (pod pseudonymem Frank N. Skipper, Altar 1994). V každém případě i ve světě *Valhaly* se objevují některé motivy, když už ne propriety, které byly přítomny již v cyklu *Hvězdných her*, který si nyní podrobněji představíme.

Uvedme si nyní ty povídky a novely, které do světa *Hvězdných her* nepochoybně patří, neboť obsahují vzájemné křížové odkazy (tzv. kanonické spisy). První z povídek začaly vznikat už v raných osmdesátých letech, poslední prokazatelně zařaditelná do cyklu je, jak jsme si již řekli, z roku 1995 (případně 1998). Roky napsání povídky/novely uvádíme podle vlastních údajů autora, u publikace případně rozlišujeme vydání fandumové a vydání „oficiální“, jiná než první vydání neuvádíme:

název	rok napsání	rok vydání
<i>Človíčku, chci tě ještě slyšet se smát</i>	1983	1988 (NeP)
<i>Pád na nebesa</i>	1983	2012 (PnN)
<i>Legenda o Madoně z Vrakoviště</i>	1984	1985 (LNL)/1990 (Ikárie 7/90)
<i>Světadárce</i>	1988	1991 (BS)
<i>Růže v očích</i>	1988	1992 (Rx)
<i>Andros (Hra v kostku)/Hvězdné hry¹</i>	1988	1990 (LČM)/1992 (Rx)
<i>Ramax (Hra o loděnici)</i>	1990	1992 (Rx)
<i>Břítvoruký Jack</i>	1995	1995 (Nemesis 12/95)

Do cyklu můžeme počítat ale i tyto povídky situované zjevně do vesmíru, některé (například *Nejstarší vzpomínka*) patrně se odehrávající ve světě *Hvězdných her* (deuterokanonické, označeny +), jiné snad volně přirazené (apokryfní, označeny *):

1 V knižním vydání ve sbírce *Ramax* pojmenováno *Andros* (s podtitulem *Hra v kostku*), v připravované souborném vydání Novotného povídek uveden jako *Hvězdné hry* (což je i název právě oné připravované budoucí sbírky).

název	rok napsání	rok první publikace
<i>Jsem hodný tichý chlapec+</i>	1984	1985 (LNL)/1988 (NeP)
<i>Koně se také střelí+</i>	1984	1985 (LNL)/1988 (NeP)
<i>Jméno pro planetu+</i>	1985	1988 (NeP)
<i>Krajina dětství+</i>	1987	1990 (LZR)
<i>Záhada linky Paradise *</i>	1987	1991 (BS)
<i>Bradburyho stín*</i>	1988	1989 (ČS)/1991 (BS)
<i>Nejstarší vzpomínka+</i>	1988	1993 (LnM)
<i>Askerův objev+</i>	1994	1994 (Ikarie 7/94)
<i>Tělesné předpoklady*</i>	1998	1998 (RM)

Vysvětlivky: BS = *Bradburyho stín* (Brno: AF 167 1991); ČS = *Černá skříňka (Kočas)* (editoři Zdeněk Rampas a Miloš „Albert“ Podpěra, Olomouc: Futurum 1989); LČM = *Lovci černých mloků III* (editor Zdeněk Rampas, Praha: Ústřední kulturní dům železničářů 1990); LnM = *Let na Měsíc, pojednaný jako sbírka povídek českých autorů: Základna 2* (editor Jan „Jam“ Oščádal, Brno: JF & F Workshop ? Praha: Nová vlna 1993); LNL = *Lidštější než lidé* (editor Zdeněk Rampas, Praha: SFK BC VÚMS 1985); LZR = *Lety zakázanou rychlostí* (Praha: Československý spisovatel 1990); NeP = *Nešťastné přistání* (Praha: Československý spisovatel 1988); RM = *Rigor Mortis* (Praha: Klub Julese Verna 1998); Rx = *Ramax* (Brno: AF 167: 1992)

Nakolik můžeme soudit z dějové linie kanonických spisů, vnitřní časovou osu *hvězdných her* si můžeme rozdělit na tři časové fáze, přičemž je zajímavé, že příběhy z Vrakoviště byly napsány převážně dříve než zbytek cyklu.

Do první části cyklu („*Expanse*“) patří kanonická povídka *Světadárce*, progressorský příběh o strašlivé ceně placené za povznesení druhu (zde inteligentních kosatek), kterou platí jak povznášení, tak povznášející. V kontextu díla je nutné připodotknout, že umělé inteligence strategických umělých mozků, „Vestavěných“ a zvláštních „andělských“ robotů gabrielů z *Ramaxu* a hlavně *Madony* z *Vrakoviště* jsou nakonec právě dílem povznesené rasy. Z deuterokanonických a apokryfních spisů sem patří povídky tak či onak spjaté s velikostí a tragičností objevných výprav a vesmírné kolonizace: *Krajina dětství*, *Jméno pro planetu*, také *Bradburyho stín* a *Koně se také střelí*. Naopak apokryfní *Tělesné předpoklady* a *Záhada linky Paradise* jsou psány odlehčeně a na erotickou notu, první z nich je navíc silně erotickou a přiznanou variací na pilota Pirxe (konkrétně *Test*).

Druhá část cyklu („*Impéria*“) je vystavěna kolem samotné novely *Ramax*. V ní zjevně dosahuje lidská rasa nejvyšší moci a zároveň jsou v novele zmíněna zásadní pnutí, která, jak z dalšího vyplývá, vedla nakonec k pádu. Samotný *Ramax* je spojen jak s povídkou *Světadárce*, tak i *Legendou o Vrakovišti* a to jak proprietami (strategické stroje, gabrielové, Vestavění), tak zejména i postavou Kosmy, který až v Legendě nejmenován, je zjevně v ní vystupujícím Vestavěným. Svým způsobem i *Ramax* je příběhem o povznesení cizí rasy, zde robotů typu rur, kteří jsou polidštěni (připomeňme si zřejmou odvolávku na Čapkovu R.U.R.) skrze náboženství, zločin, trest a pochopení smyslu oběti, přičemž opět ceny, které se platí, jsou nejvyšší. Ve vztahu k *Madoně* má hodnotu „starozákonní“, vystupující li-

dě zde jsou „hospodiny“ se vši tvrdostí Boha Hebrejců. Propracovanost fikčního světa zde dosahuje jednoho z vrcholů a samotné popisy soustavy *Ramaxu*, spalované radiačními pásy, jsou vpravdě impresivní. Z dalších kanonických povídek sem patří obě z *Androsu*. *Růže v očích* je povídka z misogynního světa odmítajícího vše, co je spjaté s ženstvím, zároveň světa důsledně heterosexuálního, kde fyzická náklonnost patří zvláštnímu druhu robotek. I tento příběh je o polidštění robotů skrze lidství (zde vyjádřené darem květiny), nicméně tento pokus neuspěje: narušitel je vypovězen a polidštěné robotky jsou zničeny. Povídka tak v sobě obsahuje všechny důvody, proč byl *Andros* v eponymní novele vyvrácen: misogynní společnost odvracející se pod zámlinkou vznešených ideálů od poloviny lidského odkazu nemůže přežít a stává se nelidskou, jak vidíme na příběhu plukovníka Ferstolda a jeho klonových synů. *Andros* padl a jeho příběh předznamenává třetí a závěrečnou část cyklu.

Třetí část („*Vrakoviště*“) se zjevně odehrává po Pádu lidstva a patrně po vyklizení vesmíru a návratu lidí zpět na Zem. Jak zjišťujeme z povídky *Pád na nebesa*, Země je ovládána totalitním systémem, který se zprvu staví k vesmírným činnostem negativně, postupně ale uvolňuje sevření. V *Pádu na nebesa* se setkáváme s dvojitým příběhem: muže z minulosti, který se vrací domů, aby zemřel, a muže, který inspirován jeho obětí z domova odchází vsířící snad lepší budoucnosti. *Legenda o Madoně z Vrakoviště* má atypickou formu veršované legendy doprovázené literárněvědeckým výkladem, což obě části staví do příjemného čtenářského napětí. V *Madoně* vidíme příběh pozdějšího spasitele z *Človíčka*, jeho početí a odchodu do pustiny *Vrakoviště*, novozákonnost celého příběhu je přiznaná a navazuje přímo na *Ramax* (připomínáme ale, že je starší!). To v samotné povídce *Človíčku*, *chci tě ještě slyšet se smát* vidí-

me příběh „malého prince“ (opět přiznaná aluze) jménem Boy a jeho sebeobětování se pro záchranu lidské posádky a hlavně transportu robotů: v tom je protikladem falešného Krista Chrise (nomen zde není omen) z *Ramaxu*, který neváhal zahubit robota pro svou okamžitou potřebu, naopak malý princ neváhá obětovat sebe pro záchranu druhých inteligentních bytostí. Tyto tři povídky tvoří kanonický podcyklus (ač v jistém smyslu tento cyklus tvoří *Ramax – Legenda – Človička*) a cenzorské vytržení prvních dvou z nich ze sbírky *Nešťastné přistání* na ni napáchalo nezhojitelnou škodu. Poslední kanonickou povídkou je *Břítvoruký Jack*, stylem se zcela vymykající zbytku kanonických povídek, neboť jde o příběh nabitý cynickým humorem, nicméně osvětlující mimoděk i vznik samotného Vrakoviště. Z deuterokanonických spisů do prostředí Vrakoviště jistě patří *Nejstarší vzpomínka*, jejíž hrdina, vychovaný roboty, objevuje skutečnou hodnotu lidství v okamžiku, kdy je nevědomým svědkem sebeobětování se (v tom je povídka vlastně pandámem *Človička*, zatímco *Jsem hodný tichý chlapec* je naopak tragickým příběhem jiného chlapce vychovaného roboty, který své lidství ne svou vinou nenachází (v tom je paralelou i k apokryfní *Koně se také střelejí*). *Askerův objev* může do cyklu patřit jen pozadím, odehrává se na planetě kolonizované lidmi po Pádu, nicméně jde spíše o astronomickou hříčku než povídku.

Novotného cyklem procházejí motivy, které ale objevujeme i v jeho dřívější i pozdější tvorbě, dovolujeme si zmínit zejména následující:

Pro Novotného tvorbu je typická otázka, která se objevuje v silné míře i u Lema (který je jedním ze silných inspiračních zdrojů raného Novotného); otázka transcendence člověka k božství, v pojetí blízkém Teilhardu de Chardin (Novotný ovšem nikdy nepřišel s přímou otázkou lidské transcendence, jako je tomu např. u A. C. Clarka). Tento motiv je nejsilnější v *Ramaxu*, kde lidé vůči služebným robotům přímo vystupují v roli Hospodina, aby nakonec komodor Kosma se svým vzdal fyzické stránky a stal se „vestavěným“ duchem kosmické lodi, jako takový pak (nejmenován) vystupuje v *Madoně z Vrakoviště*. Zmrzačeným duchem podobného druhu je ostatně i bytost obývající umělý svět v *Břítvorukém Jackovi* (vzhledem k humoristicko-parodické formě této povídky můžeme říci, že i „bůh“ Jack je pokřivenou parodií Kosmy). Nicméně v jistém smyslu člověk vystupuje jako božská bytost vůči nižší rase i v *Světadárci* a také vůči primitivní rase z povídky *Nešťastné přistání* mimo cyklus *vesmírných her*. Humornou exploataci umělé strojové transcendence Novotný ostatně popisuje v mimo cyklus stojícím *Opus Dei*, nicméně náboženským otázkám se věnuje i v dalších povídkách, které zde pomíjíme.

S povahou člověka samotného souvisí další motiv procházející Novotného dílem, totiž samotná povaha člověčenství. To je nejen další z ústředních motivů *Ramaxu* (kdy Chris odmítá chápat sebe si uvědomující roboty jako své bližní a je za zločin na robotu potrestán), ale i dále: trestající božský duch lodi *Battle Am* trestá v *Madoně* lidi právě pro jejich nedostatek lidství vůči těhotné ženě. Tragédii nikdy nenalezené lidskosti vidíme v *Koních* i v *Jsem hodný tichý chlapec*, oba hrdinové objektivně

ně nemohli nikdy nalézt lidství, byvše vychovaní roboty, zatímco hlavní hrdina *Človička* je nakonec přesto nalézá a projevuje vůči robotům (a tak je Kristem tam, kde Chris z *Ramaxu* nebyl). Obdobně roboty vychovaní hrdina *Nejstarší vzpomínky* poznává hodnotu lidství až dodatečně, když zjišťuje, že tajemný sebeobětovavší se robot byl člověkem. Oba příběhy z Androsu jsou vlastně o lidech s narušenou lidskostí: odmítnutím ženské půlky lidstva trpí mužská populace Androsu jednostranným výkyvem směrem k bezcitnosti a přehnané agresivitě, která je příčinou jejich pádu.

Dalším průběžným motivem je vztah otce a syna, případně mentora a žáka, či pokašitele a pokašeného, někdy v pozoruhodných kombinacích a variacích. Nelze si nevšimnout patologických vztahů mezi plukovníkem Ferstolfem a jeho klonovými syny v *Androsu*, hlubokého selhání učitele Kosmy a jeho žáka Chrise, doprovázené selháním Chrisova klonového otce Jarlocha. Postava pokašitele Kinga vůči hrdinovi *Pádu na nebesa* se zrcadlí v náhradní učitelско-otcovské postavě navrátilce z hlubokého vesmíru, podobně vztah mezi kosmoplavcem a „malým princem“ Boyem z povídky *Človička* je krátkým vztahem náhradního otce a nalezeného syna. Stojí za zmínku, že tento motiv opakovaně prochází i pozdější Valhalou, zde roli mentorů či pokašitelů plní hned tři nadlidské postavy (Odina, Lokiho, Súrta), žáka různé postavy lidské, včetně alternativní verze samotného Novotného (von Karsta).

Zvláštní kapitolu pak tvoří vztah obou polovin lidstva: Novotný je svým založením autor mužský a jeho světonázor je také důsledně tradicionalisticky mužský a vpravdě mužný. To si ale nelze plést s misogynií, protože právě *Růže v očích* a *Andros* jsou zjevným splněným snem každého misogyny (a to heterosexuálního), neboť Andros je svět zcela zbavený ženské poloviny lidstva, což v očích jeho obyvatel z něj činí ráj dobytčelů a pánů vesmíru, nicméně jak vidíme na příběhu plukovníka Ferstolfa, ve skutečnosti je svět obývaný emočně zmrzačenými polodimmi, neschopnými soucitu či citů vůbec, kromě snad nenávisti. Je třeba připomenout, že nadmacho Ferstolf selhává v jediné konfrontaci se ženou jako válečník i jako muž. Nicméně i samotné prostředí kosmických cest je zjevně převážně mužské: loďstvo Federace, jak čteme v *Ramaxu*, je důsledně sestavené z mužů, a to z mužů uměle zbavených sexuálního pudu (opět si připomeňme obyvatel Androsu), a pseudonáboženská Fraternita, kterou tvoří, je tedy principiálně zbavená ženskosti. Právě ženy pak tvoří rušiči a rušivý prvek: i obyčejná Ferstolfova amila je zdrojem neklidu, natož opravdové ženy, jako byla ta, kterou potkal Kosma v *Ramaxu*. Kosma ostatně je dobrým příkladem muže, který nakonec odmítne vlastní psychickou kastraci a čelí vesmíru nezbačenou touhu po ženě, proto patrně převyšuje nakonec svého antipoda Jarlocha, který, ač díky klonování otcem, není plným mužem a tedy ani člověkem a proto nedokázal člověka udělat ani z Chrise. Matka z *Madony* je pak již rovnou apoteózou mateřství a není divu, že její syn pravého lidství dosahuje. Klíčovou ženskou figurou je i dívka z *Krajiny dětství*, zde v roli průvodce k dalším stránkám lidského žití. Hlavní hrdinka apokryfních pirxovských *Tělesných předpokladů* je naopak hypertrofovanou odpovědí na jednostranně mužský svět kosmických pilotů, svou

přehnanou sexualitou pak uvádí dva další typické jevy Novotného tvorby: sex a komičnost, leckdy spojené dohromady, jako v této povídce. Nicméně v podobně komické formě je sex využíván i v kanonickém *Břítvorukém Jackovi* i apokryfní *Záhada linky Paradise*, mimo cyklus *Hvězdných her* i v povídce *Jak jsme si pořídili auto* či v scénách kování meče v prvním dílu cyklu *Valhaly*, ve spojení humoru a sexuality neváhá Novotný zdatně užívat až obscénního jazyka a explicitních výjevů.

Humor je ostatně opravdu silnou stránkou Novotného tvorby, nejen v povídkách mimo cyklus, ale i v něm: kanonický *Břítvoruký Jack* je opravdovou parodií plnou černého humoru a obscénnosti, nicméně Novotný často užívá subtilní humor, kterého si málokterý čtenář všimne: v tak vážném díle, jako je *Ramax*, se jeden z hrdinů jmenuje Kosma a druhý Jarloch, ve zjevně narážce na kronikáře Kosmu a jeho pokračovatele Jarlocha, nicméně skrytý smích parodie se nepochybně skrývá i pod vážně laděným textem *Madony*: zajímavě technicistní text komentáře *Legendy* je parodií vědeckého textu, naopak vážený text *Legendy* je nejen sám o sobě parafrází novozákonního příběhu, ale v tomto smyslu i jeho pokřiveným zrcadlem. O po-

vidkách mimo cyklus, jako je *Královna Šumavy* či *Jak jsme si pořídili auto*, se zde rozepisovat nebudeme.

Jak jsme výše uvedli, vydáním sbírky *Ramax* před pětadvaceti lety dosáhla Novotného práce na poli vesmírné opery svého nezpochybnitelného vrcholu a vlastně i konce. Čtenáři, jako je autor těchto řádků, mohou jen želeť, že se nikdy nedočkali a patrně nedočkají opravdového románu z cyklu *Hvězdných her*, nicméně to, co bylo napsáno, je i tak jedním z vrcholů české sci-fi, ke kterým se po desetiletích (a čas je nejlepším prověřovatelem kvality) můžeme a máme vracet. Doufejme, že připravovaná souborná sbírka Novotného povídek, která bude obsahovat všechny výše zmíněné texty, bude brzy vydána, jejímu protektorovi Zdeňku Rampasovi ostatně děkuji za poskytnutí jejího textu a hlavně cenných komentářů Františka Novotného k jednotlivým příběhům a jejich publikační historii.

Poznámka na okraj: Trilogie z Vrakoviště byla v devadesátých letech připravovaná pro Českou televizi jako seriál *Dědictví Apolla*, s Františkem Novotným spolupracoval na přípravě režisér Václav Matějka, bohužel nakonec k realizaci nedošlo.

Ondřej Šetřík

China Miéville: Město & Město

Ke knihám tohoto autora přistupuji nesmírně opatrně. Přečetl jsem jich jen hrstku, každá jedna z nich byla působivá a hodnotná, ale jen u této jediné jsem si řekl, že si ji někdy budu chtít přečíst znovu. Poprvé jsem byl zcela pohlčen kouzlem poznávání neznámého, takže jsem si nebyl jistý, zda není její působivost založena jen na něm. Napodruhé je struktura knihy samozřejmě mnohem průzračnější, ale prokazuje se, že hluboká rozpolcenost, na které je kniha založena, není jen vnějším efektem.

Osobně mám problém s lidmi, kteří nezažili komunismus. Přijde mi, že jim chybí jakýsi úplně elementární smysl pro chápání skutečnosti, pro rozlišování kontextů a modalit, ke kterému jsme my byli, a to i zcela nepoliticky, vedeni už od úplného dětství – a které jsme také už od předškolního věku zvládali. Dlouho jsem si myslel, že je to zkušenost, s kterou zůstanu skoro osamocen, protože lidem, kteří ji nezažili, ji není možné vysvětlit, zatímco lidé, kteří ji prožili, už na ni mají, pro mne zcela nepochopitelně, sklon zapomínat. Ale pak se ukázalo, že je možné ji vyvolat a reflektovat literárně.

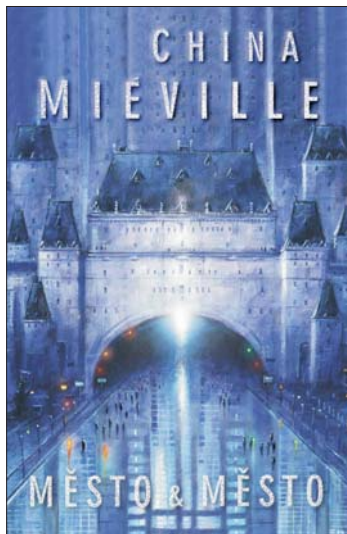
Je pozoruhodné, že ve všech případech šlo o specifický žánr detektivky ve fiktivní historii. Poprvé mě to napadlo při četbě *Plánu N* od Simona Urbana, částečně je to přítomno i v atmosféře *Židovského policejního klubu* (nebo si to alespoň namlouvám), ale teprve *Město & Město*, které je zdaleka nejfiktivnější (vlastně do zcela nesmyslné, metafyzické, míry), dokázalo schopnost existenciálního rozpolčení – současného vědění a popření – postihnout výstižně: dostatečně intenzivně a

nezjednodušeně. (Mám sklon to přičítat autorově trockistickému založení. Málokdo je schopen unést i vzdálené důsledky nesmlouvavého názoru, který přijme, ale on to zjevně dokáže, a to poskytuje jeho knihám dneska tak vzácnou opravdovost, i když je to opravdovost děsivá.)

Já u umění, a rozhodně u literatury, dost věřím na teorii vnější inspirace (a je teď jedno jestli v jejím původním antické smyslu nebo v její tolkienovskoy transformované křesťanské podobě). Miévilleho *Nádraží Perdido* jí dostalo obrovský díl, ale kniha je to podle mne neúspěšná, protože autor jí hodně pokazil, jak se příběh snažil zformovat do podoby, která by vyhovovala jeho názorům. Naproti tomu *Ambasador* je mnohem spíš založen jen na nápadu, byť vlastně geniálním, takže jeho neúspěch ukazuje, že ani následné autorovo titánské úsilí nestačí nedostatku inspirace nahradit (inspirace se v knize ovšem vyskytuje, proto je přesto přitažlivá, ale je používána jen druhotně, skoro se dá říci jen jako dekorace). Ale *Město & Město* je na prostá záhada. Nikdy jsem nezažil, že by někdy bylo inspirováno něco tak rozpolčeného, ale nikdy jsem nezažil, že by bylo tak skutečného něco jen zkonstruované.

Je paradoxní, že jedno z nejlepších literárních vystižení cizosti, které jsem kdy zažil, zpřítomňuje něco pro mne tak intimně známého, co ale nedokážu s většinou ostatních lidí sdílet. Nevím, co si odnesete z těchto mých poznámek, ale kdybyste si tu knihu přečetli a nezklamala vás, dost by mě zajímalo, co jste jí říkali vy?

Jiří Grunt

Třikrát fiktivní historie Jiřího Olšanského

Americký spisovatel Kim Stanley Robinson (*23. 5. 1952), mimo jiné autor trilogie o přetváření Marsu (*Rudý Mars, Zelený Mars, Modrý Mars*), dal kdysi (1987) všem fanouškům dobré science fiction k úvaze zajímavou myšlenku. Není sci-fi takhle náhodou jen odnoží či variací historické prózy?

„V každém příběhu přec je, ať už výslovně či skrytě, ob- sažena historie, i kdyby fiktivní, a ta pokaždé pojí popisované období s naší přítomnou chvílí nebo nějakou chvílí naší minulostí,“ upozornil. Nu, a má-li pan Robinson pravdu (a velký kus jí bezpochyby má), pak jsou tři nejnovější práce Jiřího Olšanského ze svazku *Prostor k navštívení* i přímo ideální ilustrací této jeho teorie. Ale sud'te sami. – Kniha nakladatelství Nová vlna loni shrnula pod obálku Elišky Olšanské (viz ilustrace) vlastně knihy hned dvě, aby je navíc proložila vcelku brilantní povídkou *Podivuhodný příběh Františka Grešle*, u které se zastavme ponejprv. Postůjme a...

Na pouhých pár desítkách stran vlastně zhuštěně čtème další román. A mystifikaci, točící se ne snad kol (podobně fenomenální) figury Járy Cimmana, ale zato okolo osobnosti jednoho rodáka z moravského Kačerova, který byl cestovatelem i účastníkem řady vsutku pozoruhodných událostí. „Přesto o něm téměř nikdo neví,“ podivuje se úvodem vypravěč. „Jako by tu působil něčí záměr jeho osobnost utajit.“

Působil-li skutečně onen čísi záměr, pak to Olšanský navzdý rozčísl – a změnil. Bez bázně. A v pouhých sedmi kapitolkách se tak můžeme seznámit s uzlovými momenty v žití i útrapách muže jménem František Grešle, který do českých dějin vnesl NEUVĚŘITELNO, překonávající jak už zmíněného Járu, tak třeba i Eskymo Welzla.

Tato Olšanského „biografie“ přitom údajně vznikla na podkladě bedlivě analyzované korespondence zmíněného výtečníka, hemžící se sice hrubkami, tím však pozoruhodnější. A Grešle se – navíc a podobně jako *Zelig* Woody Allena – veledovedně ztotožňoval vždy s postojem toho národa, jehož osudy na své pouti zrovna sdílel, a tak píše o stejné události jinak z pozice Rusa a jinak z pozice Angličana (dejme tomu) a ještě jinak z postu Zulukafra.

Je to k nevíře, ale když prý bylo vypravěči povídky v šedesátých letech minulého století dvanáct let, byl neúnavným sběratelem a padla mu do rukou i tzv. zlatá grešle. Právě od toho objevu (a souvisejících okolností odprodeje Aljašky) se pak počal i odvíjet jeho fatální zájem o fenomenálního Františka, neboli muže schopného vycítit zlato a ocitajícího se nakonec až v ještě neprobádané Antarktidě či na jihu Afriky.

Ano, ano. Slyším. Víím, co voláte. „To není pravá sci-fi.“

Možná ne. Avšak řekl bych, že i „nepravá“ sci-fi může být k poukání, a koneckonců Olšanský vyvázil tenhle ústřední úlet oběma zbývajícími, delšími prózami.

Korybut je sonda do (takřka) reálné historie, respektive do časů husitských, které prý obklopovaly také a právě knížete Zikmunda Korybuta (jak jistě rádi uvěříte). Rovněž jeho pohyby autor rozvrhl do „pouhých“ sedmi kapitol *Uničov, Čáslav, Tábor, Praha, Karlštejn, Týn a Řím* a pointa mě uzemnila, byť jsem ji od jisté chvíle očekával i se vzpomínkou na někdejší slogan „jsme jenom majetek“. A jsme?

U Olšanského nejde, jak uvidíte, jen o majetky.

Ryzí science fiction, byť víc „soft“ než „hard“, pak představuje úvodní próza *Astropakt*, která potěší každé srdce lingvistovo, není-li tedy zkamenělé; a obdivuhodně řeší komunikační problém při setkání s civilizací, která nedisponuje jen nějakými sty tóny hlasu (jako my, lidé), ale přímo nespočetným množstvím tónů.

A co se to, proboha, děje! Země dostává ultimátum a věru nejde o selanku, i zapomeňme raději na veškeré tóniny ze Spielbergových *Blízkých setkání třetího druhu* a rozhlédněme se kol sebe po nějakém děvčeti, po nějaké zpěvačce. Tou osobou mohu i nemusím myslet (třeba) Annu K., určitě ale víím, že i ona by se v Olšanského příběhu z blízké budoucnosti mohla stát kýženým médiem, zprostředkovatelkou. Román *Astropakt* je navíc ideální četbou pro slepce a mě

osobně dostal optimismem a silou pozemské (i autorovy) racionality. A nikoli, ani jako lidstvo se pokořit nenecháme.

Anebo vy byste si dali sebrat „až do vyhasnutí Slunce“ většinu Sluneční soustavy a nechali byste si propírat mozkovnu z televizního kanálu, který by pro vaše „dobro“ zřídili příchozí jacísi z dálav jménem Guegové? Já tedy ne. I jsem rád, že víím, kdo je Bizet, co je „*Toreador*“ a že mi autor poradí, jak na větřelce, jejichž řečozpěv je prostě příliš a krutě slavičí. A ne! Kontaminovat se nikdy nenecháme!

Jiří Olšanský (*1950) to ví. Je restaurátorem nábytku, řezbářem, ale i vynikajícím spisovatelem, jenž publikoval mnoho povídek a knižně debutoval roku 2012 sbírkou *Stroj do lepších časů*.

Ivo Fencel

Jiří Olšanský: Prostor k navštívení. Nová vlna. Praha 2016, 350 str., 290 Kč

Koupím

Koupím komplet **R. E. Feist: Sága o Imperiu** (Dcera Impéria, Ochránce Impéria 1, Ochránce Impéria 2, Správce Impéria 1, Správce Impéria 2).

Nabídky zasílejte na adresu/mail Interkomu.

Ben Aaronovitch: Měsíc nad Soho

Je vždycky příjemné přečíst si od autora, aspirujícího na mého oblíbeného, druhou knihu, protože člověk pak má jasněji v tom, o co jde: co bylo specifické pro první knihu a co lze očekávat dále. Ve zvláště podařených případech se to dokonce shoduje s rozvržením, které bych jako čtenář ocenil. Nakolik si vzpomínám, vyjádřil jsem na konci *Řek Londýna* dvě touhy: aby knihy byly dějově trochu civilnější a aby šly věcně trochu víc do hloubky. S potěšením konstatuji, že autor oběma mým přáním vyhověl, a že to bylo ku prospěchu věci.

Ale vážně, kromě toho, že jsem se při čtení dobře bavil, je fascinující sledovat, jak Ben Aaronovitch svoje knihy rozvíjí. Třeba jen navázání na předchozí díl je překvapivě komplexní. Jsme ušetřeni (božstvům za to díky) otravného připomínání, rekapitulování a shrnování. Děj pokračuje téměř bezprostředně, a případná připomenutí minulých událostí jsou organickou součástí rozvíjení nového děje. Ba co víc, zpětné odkazy probíhají v příjemně odlehčeném duchu, který nenápadně ironizuje některé mírně přehnané události první knihy. *Měsíc nad Soho* ji vlastně trochu opravuje, doplňuje, možná i reinterpretuje, aniž by to působilo rušivě. I realie zůstávají zachovány, autor si dal tu práci, aby říční tematika, která hrála ústřední roli v minulé knize, nebyla zabalena a odložena do zadní pozice. Zůstává živoucí a aktivní součástí světa, jen je dále doplňována. Což nakonec také funguje dobře, protože autorovo postupné vytváření magického světa odpovídá postupnému poznávání téhož světa hlavním hrdinou. Nezůstává proto pachuč pokoutného dolepování a náhlých zjevení.

Co se civiliznění týče, druhý díl ubral na světodějnosti i epičnosti. Měřítka se zmenšilo – kořeny událostí sahají do méně vzdálené minulosti, akční scény se zkrátily, vysvětlení neobvyklých magických událostí jsou konzistentnější, katastrofické následky pro Londýn a stálé postavy se zmenšily a podobně. Prostě se zdá, že autor si je mnohem jistější v kramflcích. Líbí se mi, jak nenuceně trousí informace: není v tom nic násilného ani zjevně vyškulovaného, není vlastně tak důležité, které budou dříve nebo později potřeba a které jsou zmíněny jen pro zajímavost. Dohromady to vytváří realistické prostředí a příjemnou atmosféru, v kterých je potěšením pobýt, i když je to dvojsečné. Trochu tím trpí základní detektivní příběh, jehož vyšetřování sice neustále postupuje, ale chybí mu určitá finalita („umanutost k cíli“) typická pro detektivku, ta se chvílemi ztrácí pod vším tím životem okolo. Netvrdím, že je to jako detektivka špatná, a velmi jsem ocenil, jak se podařilo zkombinovat podezření tak zjevná, že je nešlo věrohodně vyvrátit, s překvapením v závěru detektivky vhodným a očekávaným. Jenže všechn ten život okolo je vlastně ještě zajímavější než zajímavá detektivka.

Odpověď na otázku, zda příběh nabral hloubku, je trochu méně zjevná, protože ji nabírá, ale nenápadně a po poměrně

izolovaných kouscích. Dozvíme se střípků z historie jednotlivých postav. Pokračuje pozoruhodný a tak trochu neuctivý překlad poznatků o magii z klasických popisů do moderních pojmů. Vynořují se obrysy průběžného příběhu na pozadí. Autor zatím volí zvláštní techniku, kdy na počátku celkem jasné vztahy postav v průběhu knihy rozvolní, mírně promíchá, různě obohatí, aby je nakonec zase uzavřel v celkem jasné podobě, která je ovšem mírně odlišná a bohatší. Nevím, jestli to není příliš jednoduché vysvětlení, ale je to jeden z případů, kdy mě napadlo, že Bena Aaronovitcha ovlivňuje jeho původní profese televizního scenáristy.

Normálně si na způsob, kterými film ovlivňuje knihy, spíš stěžuji, už jen proto, že činí knihy příliš doslovné, když literární metafory nahrazuje konkrétními vizualizacemi. Ale tady je to vlastně příjemné osvěžení, protože způsob, jakým je kniha napsaná, je stále velmi literární, jen většinu kompozičních postupů používá televizních.

Silnou stránkou knihy jsou krátké a vypořádané postřehy, kterými je kniha doslova prošívkována. Tohle je žánr, ve kterém byl skvělý Terry Pratchett – zde není záběr tematicky ani zdaleka tak široký, ale řekl bych, že v tématech, kterých se Ben Aaronovitch drží, *Zeměplochu* překonává. Některé figury jsou poměrně jednoduché, třeba návrh místo

„temní mágové“ říkat „eticky znevýhodněné osoby praktikující magii“, který těžší z posouvající se linie mezi ještě možným a absurdním. Přesto mi ve své dvojakosti přijde velmi trefný a ve své přehnanosti stejně tak zábavný; a v knize není vůbec osamocený. Jiné postřehy poukazují snad až na trvalou autorovu fixaci, třeba téma londýnské architektury obecně a kritiky londýnské architektury druhé poloviny 20. století specificky. Tyto poznámky jsou pozoruhodné tím, že někdy slouží zápletky, jindy ukrývají vtip, pak zase jen dokreslují místní kolorit a občas jsou dokonce jen odkazem na znalost, která je předpokládána (byť si myslím, že i u většiny Britů nepřítomna). Podobně pestrá škála modalit nejenom zaručuje, že se téma rychle neomrzí, ale hlavně dodává prostředí na věrohodnosti, protože běžné vnímání světa má přesně tuto informační pestrost. Možná nepodařeněji ale působí policejní postřehy. Většinou jsou nakonec dovedeny k nadsázce nebo přímo vtipu, ale skrývají skutečně realistická pozorování (zeptá-li se policista svědka na adresu, bude se zdráhat, ale požádá-li ho o řidičák, kde je napsaná, dostane ho). A zase nejde jen o nějaký šťastný zásah, kniha je podobných pozorování plná, takže svědčí o autorových konzistentně dobrých schopnostech. Zvláštností *Měsíce nad Soho* je pak ještě jazzové machrování, jehož přesný status se naprosto neodvažují posuzovat.

Takže jestli chcete vědět, jak se do Anglie opět vrátí magie, proč při tom nápadně často umírají zrovna jazzoví muzikanti a co s tím provede Metropolitní policie, až do dalšího pokračování určitě lepší příležitost mít nebudete.

Jirka Grunt

Když nevyprávíme svět, neznáme svět (recenze Vyprávění – Ursula K. Le Guinová)

Vyprávění I

Bylo – a možná nebylo. Za sedmero horami a za sedmero řekami v daleké Indii toužili královna Prasúti a její manžel Dakša po dceři. Ne že by jich neměli už třiadacet, ale jsou prostě věci, které rozumem nevysvětlíte. Naše vyprávění jich bude plné. Pán Brahma královskému páru poradil, aby se modlili k bohyni Adí-Parašakti. Poslechli, vzdali se královských rouch, převlékli se do rób svatých mužů a usedli v lese v modlitbách, až se bohyně zjevila. Dakša požádal, aby se ona sama znovuzrodila jako jejich dcera. Adí-Parašakti souhlasila, ale zároveň manžele varovala, že pokud by ji kdykoliv urazili, navrátí se ke své božské podobě a zřekne se jich. Dakša a Prasúti souhlasili. Brzy se jim narodila dcera, kterou pojmenovali Sátí.

Citát I

*Onoho dne, kdy jsem se zrodil,
svou první chybu jsem učinil,
a od té chvíle
na této stezce moudrost hledám.*

(motto na úvod *Vyprávění*, s. 5;
původně citát z *Mahábháraty*)

Vy chcete i recenzi? I

Existují knihy natolik dobré, že není možné na ně napsat důstojnou recenzi. Recenze by neměla být poctou knize – pak přestává být recenzí. Recenze by měla postihnout podstatu knihy. A je-li podstata knihy natolik komplexní, tak hluboce lidská jako ve *Vyprávění*, nelze ji zhanobit pouhým hodnocením, metatextem, psaním o knize. Chceme zachytit podstatu bez toho, aby byla tato podstata vyslovena. O to se tu pokusíme – vyprávěním.

Citát II

„ (...) bez vyprávění se mohou klidně obejít kameny, rostliny, zvířata. Ale lidi ne. Lidi bloudí sem a tam. Nerozeznají horu od jejího odrazu v louži. Nerozeznají stezku od útesu. Zraňují sami sebe. Rozčilují se a ubližují jeden druhému a všemu ostatnímu taky. Ublížují zvířatům, protože jsou našťaví. Hádají se a podvádějí jeden druhého. Chtějí toho příliš mnoho. Všechno zanedbávají. Nevysadí rostliny. Vysadí moc rostlin. Řeky jsou plny sraček. Země je plná jedu. Lidi jedí jedovatý jídlo. Všechno je vzhůru nohama. Všem je špatně. Nikdo se nestará o nemocné lidi, o všechno, co je nemocné. Jenže tohle je moc špatně, moc špatně, jo? Protože starat se o věci, o je náš úkol, jo? Starat se o věci, starat se jeden o druhého. Kdo jiný by to měl dělat? Stromy? Řeky? Zvířata? Ty dělají jenom to, co už jsou. Jenomže my jsme tady, a my se musíme učit, jak být tady, jak všechno dělat, jak všechno udržet v tom směru, kterým to má jít. Zbytek světa, ten ví, co má na práci. Zná Jedno a Myriádu, zná Strom a Listy. Ale my víme jenom to, jak se učit. Jak studovat, jak naslouchat, jak mluvit, jak vyprávět.

Když nevyprávíme svět, neznáme svět. Jsme ve světě ztracení, umíráme. Ale musíme svět vyprávět správně, musíme ho vyprávět pravdivě. Jo?“
(*Vyprávění*, s. 134–35)

Vyprávění II

Brahmův záměr byl, aby si Sátí vzala za manžela Šivu. Tento bůh byl ovšem asketický a nepřístupný. Získat jej mohlo jen skutečně čisté srdce. Sátí, dokonce už jako děvčátko, milovala příběhy a legendy spojené se Šivou. A jak rostla, stále více se jí přičila možnost, že si vezme někoho jiného, jak plánoval její otec. Aby získala pozornost asketického Šivy, vzdala se luxusu královského paláce a odešla do lesa, aby tam rozjímal. Tak přísné bylo její pokání, že postupně přestala přijímat potravu – nejdříve žila o jednom lístečku denně, postupně se vzdala i toho. Modlitby vzápětí přinesly ovoce, neboť sám Šiva vyhověl jejím přáním a dal souhlas k tomu, aby se stala jeho ženou.

Vy chcete i recenzi? II

Bez základních kamenů nelze stavět. Tedy příběh. Anotace praví: *Pozemská lingvistka Sutty pátrá ve velehorách planety Aka po zbytcích staré kultury, zakázané a pronásledované totalitním a technologiemi posedlým Korporátním státem. Sutty postupně zjišťuje, že nesmírný labyrint tisíciletých vědomostí skutečně vskrytu přežívá, že je obrovský a nepochopitelný. Jeho jméno zní Vyprávění...* No dobře. Dodejme, že Sutty odejde z vlastního světa, takřka si vymodlí pozici Pozorovatelky na jedné z planet. A je postavou nesympatickou. V první části příběhu v jednom kuse brečí nebo má pocit, že udělala něco špatně. A protože je vše vyprávěno jejím prostřednictvím, chápeme pouze její vidění světa – a ona má po každém svém činu pocit, že si o ní či o tom, co udělala, někdo jiný něco myslí.

Citát III

Kdo není připoután k věcem a není potěšen dobrem, ani pohoršen zlem, získá dokonalou moudrost.

(*Bhagavadgíta* – Zpěv vznešeného;
součást eposu *Mahábháraty*)

Vyprávění III

Sátí se radostí bez sebe vydala do otcova paláce. Našla však rozpačitého krále, krále, který se na svatbu netvářil nijak vstřícně. Sňatek se nicméně uskutečnil a Sátí odjela se Šivou na horu Kailáš. Dakša, kterého v tomto příběhu, který je stále pouze příběhem, vyobrazujeme jako krále poněkud arogantního, nevycházel se zetěm dobře. Prakticky ukončil veškeré kontakty s dcerou. A když jednou uspořádal ohňový rituál jadžna a pozval na něj všechny bohy a bohyně, vynechal pouze Šivu a Sátí, protože s jejich sňatkem se stále nesrovnal. Sátí se o konání rituálu dozvěděla a požádala Šivu, aby jel s ní. Šiva odmítl, Sátí ale trvala na svém a Šivovi vojáci ji doprovodili do otcova paláce.

Vy chcete i recenzi? III

Pocit, který Suttý má, do značné míry vychází z prostředí, ve kterém se nachází. Z prostředí, které se podobá Orwellovu *1984* a které je nám, Středoevropanům, blízké. Nikdo nesmí říkat nic nahlas, pravda je pouze jedna, občas někdo zmizí – a nikdo danou osobu více nespátí. To vše ve jménu pokroku. To vše v přísném odmítání zpátečnictví, které kdysi, ne tak dávno, planetu Aka ovládalo. Ve *Vyprávění* se tohle všechno děje bez paniky, chaosu. Obyvatelé planety nejsou rádi, ale jsou smířeni s tím, jak to je. To, co Suttý hledá a nachází, tedy staré vědění, zakázané příběhy a historie jednoho celého světa, je tak zásadně lidské, tak zakořeněné v podstatě každého člověka, že to nemůže zmizet. I kdybychom se sebevíc snažili, minulost, příběhy, historie, naše interpretace světa – to všechno bude pořád s námi.

Citát IV

Čemu tihle lidé vlastně věřili? Co považovali za posvátné? Neustále hledala jádro celé věci, slova, která jsou centrem Vyprávění, posvátná písma, která by mohla studovat a zapamatovat si je. Našla je, ale nebyla to jedna kniha. Žádná bible. Žádný korán. Tucty upanišad, milióny suter. Suttý už tou dobou přečetla nebo vyslechla bezpočet textů, psaných, vyprávěných, psaných i vyprávěných zároveň, a mnoho nebo většina z nich existovala ve více než jednom vyprávěném stylu a více než jedné verzi. Zásoba témat, jimiž se všechna vyprávění zabývala, se zdála být nevyčerpatelná, dokonce i teď, kdy už toho bylo tolik zničeno.

Počátkem zimy došla Suttý k názoru, že nalezla ústřední texty systému v souboru básní a pojednání zvaném Zahrada. (...) *Bylo to rozsáhlé kompendium sofistikovaných filosofických úvah na téma bytí a stávání se, formy a chaosu, mystické meditace na téma Tvoření a Stvoření, a nádherné, obtížné metafyzické básně zabývající se Jedním, které je Dva, Dvěma, kteří jsou Jedno, všechno propojené, osvětlené a zkomplikované komentáři a margináliemi ze všech staletí, jež od té doby uplynula.* (Vyprávění, str. 104–105)

Vyprávění IV

Když Sátí dorazila, Dakša se rozlétl a křičel, že na jeho dvoře není vítána. Sátí se pokusila jej ukonejšit, ale nebylo to k ničemu. Říká se, že když Dakša nepřestával křičet, zachvátil Sátí vztek. Vzala na sebe podobu bohyně Adí-Parašakti. Blesk a hrom hrozily, že zničí celou krajinu, Matka Země sama nebyla schopná vztek Sátí uklidnit a dály se nejrůznější přírodní katastrofy. Bohové, svatí, mudrci, bohyně Lakšmi i Sarasvatí, matka, otec, její sestry, všichni prchali s děsem v očích a skláněli

se před tou, která byla Jagadambou, Matkou Vesmíru. Adí-Parašakti se Dakšovi představila jako Věčná Síla a proklela ho: bude zabit Šivou a s ním všichni bohové a bohyně.

Vy chcete i recenzi? IV

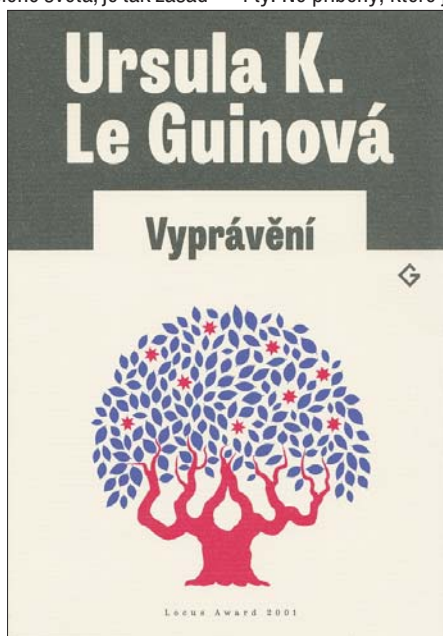
Pokud je to, co jsme napsali, podstatou sdělení celého textu, nesmíme zapomínat na ostatní složky. Le Guinová především vypravuje. Nedělá nic jiného. Samotným vyprávěním dokazuje, jak jsou příběhy důležité. Ne příběhy, které jsou literárními experimenty – ale i ty. Ne příběhy, které jsou nonsensové – ale i ty. Příběhy jsou důležité pro veškeré aspekty z nich plynoucí, pro samo vyprávění, pro mezilidský kontakt, který vyprávěním vzniká a který se jím prohlubuje. A skrze příběhy, skrze osudy postav, skrze to, co Suttý prožívá, probleskuje náš svět, aktuální problémy lidstva: terorismus, konzumerismus, fanatismus, náboženství, v zásadě jakoukoliv neúctu, která se může mezi lidmi objevit, včetně předsudků vůči homosexualitě. A v neposlední řadě snahu jít stále vpřed, dál, výš, aniž bychom pomysleli na to, co všechno při takovém způsobu prožívání mineme.

Vyprávění V

Šivu zpráva o smrti Sátí rozčílila. Započal se strašlivým *tandavem*, tancem zkázy. Čím víc Šiva tančil, tím víc zkázy kolem sebe rozséval. Pak si ustříhl dva prameny vlasů a položil je na zem. Z jednoho povstala Vírabhádra, Šivova děsivá a zákazonosná inkarnace s černou kůží a osmi končetinami, z nichž každá drží zbraň. Z druhého vyrostla Bhadrakáli, zuřivá inkarnace Nejvyšší Bohyně. Těm dvěma pomáhalo ještě osm nižších bohů a bohyň. Země se chvěla pod krokem armády démonů. Jejich náporu neodolal žádný z bohů a sám Vírabhádra usekl hlavu Dakšovi. Po noci hrůzy Šiva Odpouštějící vrátil všem, kteří byli zabiti, život a požehnal jim. Dokonce i Dakša byl navrácen do života a znovu se stal králem. Jeho useknutá hlava byla ale nahrazena hlavou kozla. Po této lekci strávil Dakša svá zbývající léta jako oddaný stoupenec Šivy. Bez hněvu a smutku přenesl Šiva tělo Sátí nad vesmír a vzpomínal na společně strávené chvíle. Višnu její tělo rozsekal na dvaapadesát částí, které spadly na zem a vytvořily svatá místa, kde se poutníci dodnes modlí k Sátí.

Vy chcete i recenzi? V

Vyprávění je kniha o vyprávění. Můžete se tu dozvědět o Stromu, Hoře či Řece. Můžete najít příběhy, které nemají konec, nedávají smysl, příběhy krátké, dlouhé, umně vyprávěné i neohrabané, ale ryzí. Můžete se dozvědět něco o Jednom, který je Dvěma, i o Dvou, kteří jsou Jedním. Vyprávění není

Klub Julese Vernea Praha a klub 451 stupňů Fahrenheita Košice vyhlasují

XXVIII. ročník SOUTĚŽE O NEJLEPŠÍ FANTASY 2017

Vážení soutěžící,

zemřel Martin Šimon Schuster, dlouholetý předseda Klubu 451 stupňů Fahrenheita Košice, spoluzakladatel této soutěže a předseda slovenské poroty. Proto jsme se rozhodli, že **tento ročník soutěže bude poslední**. Znamená to, že účastníci získají poslední možnost stát se rytíři Řádu fantasy s titulem Lady nebo Sir a získat obřadní meč.

Podmínky soutěže zůstávají stejné.

Zaslané příspěvky musí splňovat podmínku, že jde o fantasy – nechceme pohádky pro děti, ani SF (jedině se silnými prvky fantasy), ani mystické horory o stěhování duší. Počet dračů, čarodějů, magických mečů, bojovníků, magie ani unesených princezen není omezen. Můžete napsat temnou fantasy, kde pro samou magii není vidět ani na krok, můžete napsat humornou fantasy, můžete napsat další pokračování Conanových dobrodružství – fantazie má dveře dokořán. Příběh by však měl obsahovat prvky iracionální, jak už je to ve fantasy zvykem.

Příspěvky zasílejte psané čitelně strojem nebo vytištěné z počítače ve dvou kopiích, rozsah libovolný – od jediné vety po kufr naditý rukopisy. Své práce zašlete s očíslovanými stránkami, protože při dopravě se občas stránky pomíchají a vzniká rébus. Zaslané práce nesmějí být jinde publikovány ani

zaslány do jiné literární soutěže. Soutěže se nemohou zúčastnit autoři, kteří již vydali knihu nebo vlastní sbírku povídek.

Pořadatelé soutěže mají právo na jedno jejich zveřejnění v publikacích Klubu Julese Vernea Praha nebo budou otištěny v časopise Pevnost nebo XB-1.

Porota zasedá v Praze a vybere užší kruh nominovaných autorů na vítěze. Již jenom tato nominace dává právo být pasován na rytíře Řádu fantasy s titulem Lady nebo Sir. Vítěz bude vybrán z rytířů Řádu fantasy a obdrží titul Nositel meče a obřadní meč. Vyhlášení nominovaných i vítězů bude na Fénixco-nu v Brně 2017.

Své příspěvky pošlete nejpozději do **30. 10. 2017** na adresu **Egon Čierny, Matěchova 14, 140 00 Praha 4**.

Právě vychází

knihou-průvodcem. Neříká nám, co máme dělat. Jen upozorňuje, že žádný jeden příběh (ani Bible, ani Korán, ani upanišady či vědy) nemá jen jednu variantu. Že vyprávění je proměnlivé, neměnné – že to, na čem při vyprávění záleží, je i vyprávěč. A že není od věci naslouchat. A to je, myslím, víc než dost.

Cítat V

*Kam vedou mě mí průvodcové v laskavosti své,
tam jdu za nimi, jdu za nimi zlehka
a v prachu za námi
nezůstávají stopy.*

(Vyprávění, str. 75)

Volně i méně volně bylo nakládáno s těmito zdroji:

Bhagavadgíta neboli Zpěv vznešeného. Přeložil Rudolf Janiček, 1989. Dostupné z: <http://www.gaaba.cz/BHAGAVADGITA.pdf>
LE GUINOVÁ, Ursula K. *Vyprávění*. Přel. Jakub Němeček. 1. vyd., nakl. Gnóm!, Praha 2016.

Příběh Sati. Podle anglické Wikipedie upravil autor. Dostupné z: [https://en.wikipedia.org/wiki/Sati_\(Hindu_goddess\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Sati_(Hindu_goddess))

Jan Křepel

Lukáš Bajs – Zaves Ma

...keď nevieš, čo s tým, zaves to na stenu...

Obrazy jako bytové doplňky namalované podle fotografií místnosti, kam je obraz určen.

Další realizace amatérského umělce najdete na stránkách:

zavesma.webnode.cz

Jde o portfolio jeho abstraktních děl malovaných většinou akrylovými barvami na plátně.

lukas.bajs@gmail.com

U. K. Le Guinová: Kroniky západního pobřeží

U. K. Le Guinová je autorkou, jejíž knihy v češtině vycházejí v jakýchsi vlnách: první byla na počátku devadesátých let, druhá na počátku nultých let, třetí snad začala loni, kdy vyšel její zatím poslední román z hainského cyklu (*Vyprávění*, Praha: Gnom! 2016), protože letos vyšel celý její triptych *Kronik západního pobřeží*. Vydán byl v nakladatelství Triton v řadě Trifid, ve kterém vycházely i knihy Le Guinové v předchozí publikační vlně. Ostatně první části celé volné trilogie *Kronik* jsou právě Le Guinové *Dary*, které vyšly shodou okolností jako poslední kniha z druhé vlny v roce 2006.

Kroniky, jak jsme si řekli, jsou triptychem, který je volně spojen prostředím *Západního pobřeží*, nicméně každá z knih se odehrává jinde a jsou spjaté opravdu jen velmi volně.

První část, zmiňované *Dary* (*Gifts*, 2004) v překladu Petra Kotrleho, vyšly, jak jsme si již řekli, v českém překladu nyní podruhé. Prostředí románu silně připomíná skotskou Vysočinu raného novověku: jde o chudou podhorskou oblast, rozdělenou na rodinné klany, plnou nuzoty materiální i duchovní. Jednotlivé rodiny mají různé *Dary*, které si můžeme charakterizovat jako vrozenou dispozici provádět daný druh magického úkonu. Síla toho kterého Daru je tedy dána geneticky a ředěním krve mizí jak síla Daru, tak vůbec schopnost jej provádět. Hlavní hrdina a vypravěč Orrec se narodil jako dědic rodu Ničitelů, ovšem není zcela jisté, nakolik skutečně Dar má, přičemž jen děsivost rodinného Daru drží nepřátele od rodiny dále. Orrec v románu se vypořádává nejen se svým ničitelským Darem, ale hlavně s darem, který mu přinesla cizozemská matka: darem vyprávění a knih, který postupuje i dalšími romány triptychu.

Druhá část, nazvaná *Hlasy* (*Voices*, 2004), opět v překladu Petra Kotrleho, se odehrává o mnoho let později a na jiném místě: ve městě Ansulu, kdysi slavném středisku vzdělání a sídlu proslulé univerzity, které ale před sedmnácti lety podleho okupaci ze strany programově negramotných nájezdníků, dle jejichž náboženství jsou písmo a knihy principiálně démonické povahy. Hlavní hrdinka a vypravěčka Memer, nejmladší potomek znásilněné matky, vyrůstá v tiživém prostředí padlé slávy okupovaného města a stává se jedním z těch, kteří jsou účastní další zásadní změny. I Memer je nadána jistým dědičným talentem, který v ději hraje roli. V průběhu děje se setkává s Orreccem a Gry, kteří dávno opustili vlast a putují po zemích západního pobřeží, přičemž Orrec je již slavným vypravěčem a důležitou vedlejší postavou, jedním z katalyzátorů děje.

Poslední část triptychu *Sily* (*Powers*, 2007) v překladu Jakuba Němečka, který přeložil i loni vydané *Vyprávění*) jsou přiběhem mladého otoka Gavira, který je vybaven hned dvěma *Dary*: Darem vidět budoucnost a profánnějším darem fotogra-

fické paměti. Vyrůstá jako budoucí otrocký učitel a vzdělanec v jednom z městských států připomínající raný republikánský Řím, nalézá vzdělání, získává si svobodu a odchází jako svobodný muž do jednoho ze svobodných center vzdělanosti, kde se setkává s Orreccem, v té době již proslulým básníkem, Gry i Memer, ti jsou však v ději jen epizodními figurami a více než oni sami působí Orrecova poezie, která prochází celým dějem. *Sily* jsou nejvíce románem typu *coming of age*, protože zahrnují celý život Gavira a jeho postupný vývoj od otrockého vzdělance ve vzdělance svobodného.

Na to, že jsou *Kroniky* fantasy, obsa-hují pozoruhodně střídmy systém magie: nejvíce magičnosti se projevuje ještě v *Darech*, význam magie v *Hlasech* a *Silách* je tak malý, že by se romány bez ní i obešly (ostatně to je v souladu s vnitřní logikou světa, kde míšení krve skutečně snižuje genetický magický potenciál a faktem je, že horalé z *Darů* i oba hrdinové dalších dvou knih shodou okolností jsou „čistokrevnější“ než běžná populace). Magie *Západního pobřeží* je, na rozdíl od magie *Zeměmoří*, čistě geneticky daná, intuitivní a nepřenositelná a naučitelná, je instrumentálně a principiálně odlišná.

Otroctví je průvodním motivem celého triptychu: oba hrdinové *Darů*, ač si toho nejsou zpočátku vědomi, jsou otroky extrémně tradicionalistické společnosti a vlastně i svých vlastních *Darů*, Memer je příslušnicí okupovaného národa a pronásledované skupiny k tomu, Gavir byl jako nemluvně odvečen do otroctví i podle názvu. Hrdinové všech tří knih se otroctví zbavují: Orrec a Gry rozchodem s tradicí, Memer podílem na osvobození města, Gavir přímo útekem. Při svém osvobození ale zároveň zpětrhávají své vazby s místem dosavadního života: na konci *Sil* se všichni nacházejí v městě Mesun, o kterém se dozvídáme jen, že je zasvěceno vzdělání a není v něm otroctví, českému čtenáři se vybaví Komenského *Ráj srdce*, zde ale v podobě města. U všech tří dějových linií je osvobození spjaté tak či onak s vyprávěním a literaturou a knihami: všichni hrdinové svůj život zasvěcují těmto třem věcem, to ony jsou jak nástrojem osvobození, tak i opuštění starého života. V tom můžeme číst ozvuku Le Guinové *Vyprávění*, ostatně z důvodů pronásledování skrytá knihovna z planety Aka, přístupná jen zasvěceným, je zde přítomná v *Hlasech* za podobných okolností, včetně až zázračného uchování staré moudrosti knih. ➡

Pozornost je věnovaná i postavení žen, to zejména v druhém románu, neboť jak jsou všichni Ansulané otroky nájezdníků, tak jsou ženy ještě navíc zatlačeny zcela z veřejného života a nucely žít v soukromí. To, stejně jako motiv otroctví, je ostatně motivově obsaženo v starší, česky ne zcela kompletně vy-

daného werelso-yeowského podcyklu hainské série (doporučit lze zejména tematicky spojenou sbírku povídek *Four ways to forgiveness*, 1995, česky z podcyklu vyšly povídky *Osvobození ženy*, Science Fiction 1995, a *Stará hudba a otrokyně*, Legendy SF 2, 2001).

➤ Všechny tři romány jsou označovány často jako *young adult fantasy*, ale rozhodně nejde o něco, jako je *Twilight* či jiné nízkovýživné čtivo. Zdá se, že celé hodnocení jako *young adult* je založeno prostě na faktu, že vypravěči jsou vždy dospívající hrdinové a snad i fakt, že v románech, ač obsahuje násilí fyzické i sexuální, nejsou explicitní popisy à la Hry o trůny, což je pro čtenáře spíše příjemná změna a navíc Le Guinová si nikdy v barvitěm a bezobsaženém popisu surovostí nelibovala. Je třeba připomenout, že i první trilogie *Čaroděje Zeměmoří* je také z dnešního pohledu *young adult*, a rozhodně nikdy neurážela čtenáře jednoduchostí, ba naopak. Popravdě triptych *Kronik* je od začátku do konce programově čtivý a hluboký, jako každý jiný text od Le Guinové, a oba její překladatelé odvedli vysoce profesionální práci. Je dobré zmínit, že *Dary* získaly

v roce 2005 cenu PEN Center USA za dětskou literaturu a *Síly* zase obdržely v roce 2008 Nebulu za nejlepší román.

Výpravná a reprezentativně vyvedená kniha je doplněná obsáhlým medailonkem z pera Martina Šusta v tradiční vysoké kvalitě. Obálka Larryho Rostanta je převzata z původní obálky k druhému dílu série, možná je škoda, že tentokrát nebyl povolán Milan Fibiger, který se s úspěchem zhostil obálky k předchozímu vydání *Darů*. Možná je škoda, že do knihy nebyly převzaty dvě mapy z originálního vydání *Voices*, totiž mapa Anslu a celého Západního pobřeží, nicméně to není na překážku potěšení, které čtenář s otevřenou myslí a zálibou v kvalitní literatuře z triptychu bude mít. Recenzent sám si nejvíce vychutnal první a třetí část, nicméně nepochybuje, že jiný čtenář bude mít zase jiné zážitky, kterému je předem závidí. Můžeme jen doufat, že opravdu dochází k třetí vlně zájmu o Le Guinovou a že bude co nejděší.

Ondřej Šefčík

Le Guinová Ursula K. – Kroniky západního pobřeží, vydal Stanislav Juhaňák / Triton, Praha 2017

Podobnosti čistě náhodné?

Základní liberální mantry

1. Imigrace – přináší víc kladů než záporů a stejně se s ní nedá nic dělat.
2. Terorismus – musíte si zvyknout, riziko je menší než letět letadlem.
3. Ty dvě věci spolu nesouvisí...
4. Český dodatek: Proč se bojíte muslimů? Vždyť jich v ČR je pět a půl.

Klausův klimatický teorém

1. Globální oteplování není.
2. I kdyby bylo, není způsobeno lidmi.
3. I kdyby bylo způsobeno lidmi, nedá se s tím nic dělat.
4. A i kdyby se s tím dalo něco dělat, náklady na takové řešení by dalece převýšily veškeré přínosy.

Všechno už tu bylo...

Když zavedli EET hospodským, mlčel jsem; určitě nezdaňují tuzéry.

Když se zavíraly farmářské trhy, mlčel jsem; nemám tyhle hipsterské vymyšlenosti rád.

Když EET došlo na doktory a právníky, mlčel jsem; nejsem našťestí jedním z nich.

Když přišlo pro řemeslníky a opraváře, mlčel jsem, zpravuji si věci sám.

Když došlo na mě a EET mi zničilo živobytí, nebyl už nikdo, kdo by se mohl ozvat.

Učitelka: „Pepičku, někdo počmáral dveře na záchodě, nebyls to ty?“

Pepiček: „To mě nezajímá. O tom se nechci bavit.“

U: „Počmáral jsi je, nebo ne?“

P: „Franta snědl Honzovi svačinu!“

U: „Počmáral jsi ty dveře?“

P: „Ty dveře byly hnusné a špatně natřené. Kdo je natíral? To je skandál!“

U: „Tak jsi je počmáral, aby byly hezčí?“

P: „Ale dveře mě nezajímají – na sousední škole taky kdysi někdo počmáral dveře.“

U: „Počmáral jsi ty dveře, nebo ne?“

P: „A co ta svačina? Proč se neptáte na ni?“

U: „I na to dojde. Ale teď se ptáme tebe: Počmáral jsi ty dveře?“

P: „Proč se ptáte mě? Mě to nezajímá...“

U: „Je to tužkou, jakou máš jenom ty, tak se tě ptáme.“

P: „To mě ale nezajímá – a vás by taky nemělo. Vás by mělo zajímat to, co mě – mě zajímá svačina, tak proč vás ne? Je to kampaň! A co ta sousední škola? Tu vyšetřujte...“

U: „Počmáral jsi ty dveře?“

P: „Proč mě nenecháte domluvit?“

Svačina. Franta. Dveře. Nezajímá. Kampaň! Svačina. Franta. Dveře. Nezajímá. Kampaň! Svačina. Franta. Dveře. Nezajímá. Kampaň! Svačina. Franta...“

Česká „islamofobie“ se vysvětluje jako strach z neznámého a bývá znevěrohodňována tím, že tu žádní muslimové nejsou; tak proč nemilujeme Romy? (Ty známe a je jich tady dost...)

... a něco se nikdy nezmění

Soudruh Chruščov jel za druhé světové války na frontu autem s jedním sovětským generálem a zabloudili. Když přijeli k ukazateli se šipkou, přikázal soudruh generál řidiči, aby přinesl ukazatel blíž k autu, protože v chumelenici nemohli přečíst jméno města ani vzdálenost v kilometrech. Řidič splnil rozkaz, ale pak už nevěděli, kterým směrem ukazatel ukazoval.

Řekl bych, že to je Rusko v kostce.

Boualem Sansal: 2084 – Konec světa

Když někdo zvolí do názvu knihy odkaz na tak zásadní dílo, jakým je 1984 p. Orwella, vyjadřuje tím poctu velikánovi. Současně však na sebe bere riziko, že jeho dílo bude porovnáváno s klasikem.

V tom je pro mě problém, protože 2084 – Konec světa není románem, který se vyrovná anglické matce všech anti-utopií. Název budí přehnaná očekávání; knize tak v mých očích uškodil.

Čtenář zjistí, že 2084 se sice odehrává ve světě románu 1984, avšak toto propojení mi připadá spíš samoúčelné. Stejně jako u samotného názvu i zde se mi zdá, že poměrně

křehký krátký román (zpracováním i rozsahem děje připomíná spíš dlouhou povídku) neunesl tíhu velkého vzoru. Odkazy na důvěrně známou klasiku mě neohromily; naopak mě odváděly od soustředění se na vlastní myšlenku knihy.

Když pomínu výhrady k propojení s Orwellovým 1984, má nová kniha i silné stránky. Jednou z nich je promyšlená, přesvědčivá a originální atmosféra vyprávění. Zvláštní utlušený a apatický (podvolený) životní styl zubožených obyvatel post-apokalyptické budoucnosti jsem takto ještě jinde nečetl. Důraz na psychologické pasáže s pomalým tempem vyprávění mě též čtenářsky potěšil.

Zde se patří vzpomenout s vděkem na překladatelskou práci p. Podaného, protože tato beletrie se čte, jako by ji vytvořil český autor krásného jazyka a jako by ani nebyla překladem; děj se sice odehrává v exotických okolnostech a zahrnuje mnoho zvláštních pojmů užívaných v náboženské i světské praxi budoucího totalitního státu, ale přesto mi kniha dovolila ponořit se do textu i citově.

Tím se dostávám k tomu, abych nastínil okolnosti děje: jedno či dvě stě let v budoucnu je Země zpustošena jadernou válkou. Hlavním protagonistou je p. Ati, kterému táhne na čtyřicet, a je zcela konvenčním nízkým úředníkem městské správy v teokratické totalitní diktatuře státu Abistán. Abistán se řídí náboženstvím boha Yölahy, jehož prorokem je p. Abi – náčelník státu. P. Ati během pobytu v horském sanatoriu, kde nečekaně přežije tuberkulózu, začne toužit po svobodě a po nalezení pravdy, kterou tuší za vsudypřítomnou manipulací.

Celé vyprávění má téměř až čapkovsky rozšafný průběh, když p. Ati postupně putuje různými kraji a vrstvami Aparátu až do těch nejvyšších pater politiky a církve. V tomto směru mi děj celkem připomínal ladění řady starších českých sci-fi, kde téma anti-utopie bylo obvyklé. V 2084 je rozšafnost spíše v podobě shovívavosti ke slabosti a v toleranci, zcela chybí humor a není tu ani nihilismus.

Z pohledu žánru je kniha vlastně jen předeherou. Končí v okamžiku, kdy bych očekával, že se začne něco dramatického dít. Takto bývá konstruován spíše děj povídky než románu.

Opravdu velký anti-utopický román by dle mého názoru měl dokumentovat ve větším rozsahu každodenní dohled. Ne, že by tento aspekt v 2084 chyběl, ale mohlo by ho být více: nejlepší scénou je v tomto směru popis pravidelného měsíčního

hodnocení úředníků při Inspekci prováděné Výborem morálního zdraví.

Ve veřejné správě se Inspekce konala patnáctého každého měsíce. Záviselo na ní nesmírně mnoho věcí, především odměna za práci (hodnocení ji mohlo o polovinu zvětšit nebo o totéž snížit), kariérní postup, přístup k sociálním dávkám, přidělování bydliště a stipendií pro děti, udělování prémie při narození dítěte, potravní lístky, zápis na seznamy poutníků, nominace na DO, prostě všechny výsady týkající se osobního postavení. Plných šedesát bodů, to byl zázrak a všichni o něm snili.

Jestli jsem to správně zaregistroval, kniha 2084 – Konec světa vyvolala i určité politické reakce a kontroverzi. Důvodem patrně je, že totalitní náboženství v ní (zvané *Gkabal*) nese řadu vnějších rysů islámu a v knize se naznačuje, že se sice jedná o nové náboženství vytvořené vládnoucí kastou Abistán, ale k jeho vytvoření vedl proces, který započaly některé islámské skupiny.

Pokud by však někdo čekal anti-islámské čtení, bude nejspíš zklamán. Celé ladění knihy je osobní, tlumené a jemné. Přestože režim je velice násilný, zmínky o popravách a mučení jsou jen nepřímé: pro mě to bylo docela úlevné, protože číst si o mučení mi nedělá dobře.

Zrovna scény s mučením p. Smithe jsou důvodem, proč nečtu častěji Orwellov 1984, přestože jinak se mi velice líbí. Současně se však můžeme ptát, jestli by 1984 mělo tak silný účinek, pokud by se vyhnulo nepřijemným násilným scénám.

Každý čtenář si patrně v knize 2084 najde něco jiného, do čeho si promítne své názory a předsudky ze současnosti. Já bych třeba spekuloval, že – vedle apatických chudých vrstev – je islámská kultura vidět v popisu ohrazené osady nejvyšších úředníků, kteří žijí v rafinovaném luxusu. Z náznaků v textu vyplývá, že elita Abistán nepoužívá abistánský primitivní newspeak vyvinutý pro ovládání společnosti, nýbrž užívá – jako znak luxusu a sofistikovanosti – starou arabštinu včetně jejího zdobného písma.

Ještě bych si poznačil, že mě zaujal důraz na vybrané a zdvořilé chování vládnoucích jedinců, za kterým se skrývají brutální a dalekosáhlé promyšlené intriky v nekončícím vnitřním boji rivalizujících mocenských frakcí. Předpokládám, že v tomto se projevuje osobní zkušenost autora, který dříve působil v nejvyšší politice.

Knihu bych celkem doporučil jako jednu ze solidních anti-utopií, která však nenaplní očekávání probuzená ambiciózním názvem.

První věta knihy: *Ati přišel o spánek.*

Poslední věta: *A když někdy karavany zmizí nebo jsou napadeny a zdecimovány, oni vědí, kdo za to může, jsou to samotní lidé z karavan, ti, kteří se rozešli s božími zákony a oddali se krádeži a zločinu.*

Jára Mikovec

Databáze knih: 67 % (z 9 hodnocení),
Goodreads: 61 % (z 533 hodnocení)

Atlantida v Jižní Americe? K novému filmu o plk. Fawcettovi

Kniha Davida Granna (*10. března 1967, New York) se stala předlohou snímku *Ztracené město Z*, který právě vstupuje do českých multikin. Film natočil režisér ruského původu James Gray. Uspěl by možná víc, kdyby hlavní roli geodeta, důstojníka a slavného dobrodruha **Percy Harrisona Fawcetta** (1867–19??) hrál Brad Pitt, jak bylo avizováno; nakonec jej však nahradil vizuálně se mu podobající britský herec Charlie Hunnam (*1980), známý mj. z adaptace Dickensonova *Mikuláše Nicklebyho* (<http://www.csfd.cz/film/20719-nicholas-nickleby/prehled/>).

Sice „netáhne“ tolik jako Pitt, nicméně v případě tak konspiračního námětu to moc vadit nemusí. Vždyť Fawcettovo zmizení se už skoro sto let řadí k nejpověstnějším legendám všech dob, studio tedy risklo ušetřit na honoráři pro hlavní hvězdu. Možná opravdu nejde o to, kdo Fawcetta hraje, jako o to, že v tomto filmu sledujeme osudy skutečného muže, jehož ostatky se už sotva kdy najdou. Anebo snad... Jak to bylo?

Percy Fawcett si říkal *Osamělý vlk* a mj. sloužil v Africe a v Hongkongu. Těsně po přelomu 19. a 20. století pak mapoval džungli na Srí Lance. Od roku 1906 pracoval jako geometr v Jižní Americe a roku 1908 dostala jeho jednotka od bolivijské vlády za úkol vytyčit část těžko přístupné hranice s Peru. Právě tehdy plukovník uslyšel od indiánů poprvé o kamenném městě v džungli. Nedalo mu to spát.

Prosmýšlil státní archiv v Riu a marně to nebylo. Objevil tzv. „dokument 512“ alias zvláštní zprávu z roku 1753. Portugalští dobrodruzi v osmnáctém století pátrali po ložiscích drahých kovů a dotkli se přitom kromobyčejně titánských zřícenin s podivuhodně širokými ulicemi, s náměstími a s gigantickými chrámy. Roku 1920 uspořádal Fawcett první expedici, avšak jeho průvodci neunesli její strasti. Pět let nato opustil plukovník armádu a výpravu zopakoval za peníze Královské zeměpisné společnosti v Londýně. Cíl? Vytyčit v tzv. Zeleném pekle pomyslně či doslova legendární město „Z“. Je ovšem také možné, že důstojník jen propadl pofidérní vizi. A nebyl by první.

Není bez zajímavosti, že tuto vizi v něm vznítil jiný Angličan, muž krajně melancholické letory, disponující značnou fantazií: romanopisec Henry Rider Haggard (1856–1925). Právě Haggard totiž věnoval Fawcettovi čtvrt metru vysokou sošku z temného kamene, do které kdysi kdosi vyryl symboly. „Ta soška pochází z Brazílie,“ upřesnil tváří v tvář Fawcettovi známý autor mystických příběhů (včetně románů *Ona* a *Doly krále Šalamouna*). Percy Fawcett tedy zamířil do neprozkoumané části náhorní plošiny *Mato Grosso*, jak se jmenuje i brazilský stát, a nechával se slyšet, že miluje právě tamní „zelené peklo“. Rád prý putoval necivilizovaným a zcela zarostlým územím na jihozápadě Brazílie a kamsi do středu své mapy vetkl písmeno Z. Znova a znova současně pročítal zprávu portugalského cestovatele a pomocníky našel ve vlastním synu Johnovi a jeho kamarádovi, geologu Raleighu Rimmellovi.

20. dubna 1925 vypluli z Liverpoolu. Britská veřejnost se o expedici zajímala. Londýnský tisk informoval už o předchozích plukovníkových výpravách. Nyní dobrodruhy sledoval ještě in-

tenzivněji. Prokazatelně putovali přes město Cuibá a zachoval se i poslední dopis pro paní Fawcetovou. Byl odeslán 29. května 1925 z tzv. Dead Horse Campu.

„Nacházíme se na místě, kde roku 1920 posel můj kůň,“ připomíná v dopise plukovník. „Dodnes tu zůstaly jeho vybělené kosti.“ Dál tvrdí, že prý získal nové informace o městě u jezera. Lže? Tak či onak už jej nikdy nikdo nespátřil, a zrovna tak zmizeli jeho mladí druzi.

Fawcettovi bylo v tom momentě osmapadesát a hranice mezi realitou a fikcí se začala ještě víc zamlžovat. Plynula léta a mýty nabývaly stále bizarnějších rysů. „Setkal jsem se v džungli dokonce s modrookými dětmi a ony žily mezi indiány. I jejich matky byly indiánky, tři otcové se však jmenovali anglicky...“

Jedna záchranná výprava prý dokonce u jistého domorodého kmene objevila Fawcettovy věci a jistý švýcarský lovec vyhlásil, že roku 1932 hovořil v jedné vsi s mužem, na kterého se hodí plukovníkův popis. Člověk ze vsi se mu prý představil jako důstojník britské armády a věnoval Švýcarovi pečetní prsten, který pak Fawcettova žena identifikovala. I známý britský romanopisec Evelyn Waugh (1903–1966) zpracoval jádro záhad, a to ve výtečné knize *Hrst prachu* (1934, česky 1936, 1976) a v povídce z ní po právu vyňaté a známé jako *Muž, který měl rád Dickense*.

Vraťme se však do reality. Královská zeměpisná společnost v Londýně financovala hned několik záchranných výprav a po zmizelém pátraly i stovky dobrovolníků. Vše marně.

Fawcettova výprava zamířila k pohoří Roncador, do míst, kam indiáni kladou hlavní z několika vstupů do podsvětí. Na osudnou cestu si možná měl vybrat zkušenější druhý, vždyť jeho synu Jackovi bylo v okamžiku zmišení dvaadvacet a Rimmel byl jen o rok starší. Rimmel dostal na starost fotodokumentaci, ale všichni tři měli před vnitřním zrakem ono „blahobytné“ město z mramoru – a snad i samo srdce El Dorada.

Jde o pitoreskní kraj močálů, jedovatých pavouků, hadů, zvířecích upírů a nevyzpytatelných indiánů. Ale údajně objevy tady vždycky uskutečňovali „jako na potvoru“ pouze jedinci. Nezachoval se navíc jediný záznam nějaké „přesné polohy“, tedy až na výše zmíněné dokumenty z Národní knihovny v Riu. Uvědomme si ještě jedno.

Co se týče poslední z Fawcettových výprav, je jisté, že 20. dubna vyšla z Cuibá. Kolem 20. května pobyla v Baccairi u řeky Verde a 29. napsal plukovník již zmiňované poslední psaní manželce z onoho Tábora mrtvého koně. Uvedl: *Můžeme se dokonce umýt, ale kvůli hmyzu to musíme dělat svižně. Období je příznivé, noci velmi chladné a rána svěží. S polednem ale přichází horko a hmyz. Až do šesti večer se pobyt v táboře stává naprostým utrpením. Podle mých odhadů bychom se do týdne měli poprvé setkat s místními indiány; nebo možná do deseti dnů, ale jak pronikáme hloub na jejich území, oba průvodci jsou stále nervóznější. Průběžně se budu snažit připravovat zprávy s nadějí, že se mi je podaří poslat po indiánech.*

Píše i o Rimmelově raněné noze a zmiňuje „obrovský“ vodopád. Zpočátku se nikdo nedivil, když se poutníci odmíkli. Vždyť i sám plukovník prohlásil, že ho džungle pohltí „nejméně na dva roky“. Období úplně beze zpráv se však protahovalo a roku 1927 potkal inženýr Roger Courteville ve státě *Minas Gerais* (součást Brazílie) zarostlého, dlouhovlasého šedesátiníka v safari klobouku a košili. Muž seděl u cesty a nohy měl obaleny moskyty. V Londýně vyvolal Courteville touto zmínkou ke svému překvapení senzaci; zprávu otiskl i list Královské geografické společnosti a do roka byla americkou tiskovou kancelář zorganizována první záchranná výprava. Vedl ji britský námořní kapitán (a horolezec) Georg Dyott.

Z Tábora mrtvého koně šli k nejbližší řece a hledali, našli mrazivý štítek londýnské firmy, která Fawcettovi dodala zásoby. Visel na krku dvouletému indiánovi kmene Anauqa. Dítě prý ho získalo darem, ale jiný indián měl (snad) natažený plukovníkovy kalhoty. Ale pak místní vyrukovali s následující verzí:

„Tři bílí muži pokračovali přes naše území a ještě pět dní jsme pravidelně pozorovali kouř ohňů, pokaždé vzdálenější. Šestého dne už nehořelo nikde nic.“

„Proč si myslíte, že už ne?“ zajímalo Dyotta.

„Zmasakrovali je naši sousedi z kmene Suya.“

Načež domorodci začali vymáhat od Dyotta dary, a to tak vehementně, až byl rád, že unikl. Vyšlo mu to ale teprve pod rouškou noci.

Roku 1930 hledal Fawcetta i mladý žurnalista Albert de Vinton. Jeho stopy však mizí v té samé vsi domorodých Kalapálů, kde se kapitán Dyott marně rozkoukával, a Vintonova výprava se propadla stejně tajemně jako plukovníkova.

Roku 1932 sdělil pak (výše už zmiňovaný) švýcarský lovec Stephan Rattin na britském konzulátu v Sao Paulu, že indiáni Fawcetta „stále ještě“ vězní u řeky Tapajós. Jak na to přišel? V jedné domorodé vesnici prý narazil na nahého bělocha, který se prohlásil právě za britského plukovníka, a Rattina úpěnlivě prosil, aby vyhledal jistého majora Pageta, který ho „jistě osvobodí“. Rattin prý tehdy Pagetovo jméno vůbec neznal, ale dotyčný existoval. Fawcettovi totiž pomáhal financovat expedici.

A „vězeň pralesa“? Prý Rattinovi ukázal prsten a jeho popis umožnil paní Fawcettové říct, že podobný její manžel vždy nosil. Nicméně mladší z plukovníkových synů Brian otce dle Rattinova popisu nepoznal. A Rattin? Vrátil se, aby plukovníka osvobodil sám, a „nikdo pak o něm už nikdy neslyšel“.

Roku 1933 vedl Virginio Pessione další expedici, a to k řece Culuene. Nahlásil tři bělochy žijící „už pár let“ u indiánů kmene Aruvudu a mladý Jack Fawcett se dle té verze oženil a „má modrookého syna“. O rok později se za Fawcettem vydala rovněž výprava kapitána Morrise a francouzského etnologa Louise Mallepina. Tři roky o ní svět nic nezaslechl, načež indiáni „našli“ Morrisův deník. Výpravu dle všeho 28. 6. 1934 v noci zrádně opustili průvodci, když už předtím nějaký čas tvrdili, že dál nepůjdou, protože dál žijí duchové. „Jak dlouho jsme sami bloudili v džungli?“ stojí v deníku. „Měsíc, týden, nebo rok? Stálý soumrak pralesa nedovoluje rozlišit noc ode dne a my ztrácíme poslední síly. Jsme v zajetí neznámého kmene, žije-

me u tajemných bílých Indiánů. Mají v úmyslu odvést nás ke svému hlavnímu náčelníkovi do kamenného města, které se prý blyští a září jako slunce.“ Záznam končí v září 1934 následovně: „Zůstávám stát na prahu tajemství, ale dál přesvědčen, že nezahynu-li na zimmici, spatřím brzy plukovníka Fawcetta.“

Navzdory všem těmhle ztrátám pátrání neustala a roku 1935 podnikli sourozenci Patrick a Gordon Ulyattové hned dvě expedice na Mato Grosso. Běžela léta a roku 1943 realizoval expedici novinář Emar Morel. Osobně se setkal s náčelníkem kmene Kalapos Izerarim a ten se po krátkém váhání přiznal k zavraždění všech tří mužů!

Fawcettova rodina se ovšem nevzdávala a Brian, který už řadu let pracoval v Peru, otce hledat nepřestal. Ale plynula desetiletí a kde nic tu nic. Teprve roku 1953 uveřejnil Brian otcovy paměti. Zkrátka a dobře, plukovníkův osud se v průběhu let pokusilo objasnit minimálně třináct výprav. Zmizelo či zemřelo přitom okolo sta lidí. Po jeho stopách i stopách Morrisových putoval rovněž Orlando Willas-Boas, jeden z největších znalců pralesních indiánů, a ten dospěl už počátkem padesátých let k závěru, že Fawcetta zahubily divoké kmene v okolí řeky Xingu, přítoku Amazonky. Orlando sestavil i následující příběh:

Během sjíždění péřeji Kulisévu Fawcett zřejmě utopil dary pro indiány. Dary byla velmi významná složka nákladu. Dál se poutníci prosekávali. Sice došli ke Kalapálům, ale vyčerpání. Indiáni zrovna vedli válku se sousedy Šavanty a Žaruny. Krátce před Fawcettovým příchodem prošli ke vsi směle okolo osady dva bílí sběrači kaučuku, načež byla ves ihned napadena právě Šavanty. Kalapálové pak hledali a chybně našli souvislost mezi přepadením a sběrači. Taky dostali z Fawcetta strach. Navíc je zklamal, že neměl dary. A Fawcett udělal ještě jednu chybu – odmítl přespat v náčelníkově domě. Kalapálové došli k absurdnímu závěru: běloši jsou od Šavantů naočkovaní nemocí. Nazítří odpoledne proto všechny tři hosty zavraždili. Mladíky hodili do řeky a Fawcetta zakopali.

Dyott tam přišel až za tři roky a na nic nepřišel. Ale Boasovi prý indiáni roku 1951 ukázali místo, pod kterým prý leží Fawcettovy kosti. Ty byly vykopány a putovaly do Londýna k plukovníkovu synovi. Fawcett byl identifikován a Boas zkusil kontaktovat Briana. Marně. Tak to chodí. Rodina asi na záhadě vydělávala tolik peněz, že se jí odhalení nehodilo do krámu.

Už roku 1934 u nás vyšla publikace *Ztraceni* od Texe Hardinga s podtitulem *Po stopách plukovníka Fawcetta brazilským pralesem*. Přeložil ji překvapivě básník Jan Zahradníček. Nejde přitom, zdá se, o beletrii či mystifikaci, ale o skutečné vzpomínky jakéhosi muže, který se plukovníka pokusil najít. Ani on však neuspěl, takže si na konci paměti očividně mnohé přibásnil. – I známá ruská dvojice sci-fi autorů Michail Jemcev a Jeremej Parnov sepsala *Poslední cestu plukovníka Fawcetta* (česky 1968 s doslovem Miloslava Stingla) a nalistujete tu i další pozoruhodné pasáže z plukovníkova deníku. Ale ukončíme již tuto vzpomínku, a to úryvkem, který asi charakterizuje onoho hrdinu Jižní Ameriky a nyní i biografů nejlépe: „Ze čtyřadvaceti let manželství jsme s ženou byli jen deset roků spolu. Čtyři roky jsem byl na vojně, deset let v pralesi, ale nevzpomínám si, že by mi to někdy vyčetla.“

Ivo Fencel

Kapitola z dějin Fandomu: O Hlavovce, aneb Klubu zneuznaných géniů

Pobočka Komerční banky na rohu Náměstí Míru a Italské ulice v Praze dnes patrně většinou sciřistů přilít neřekne. Než jí v 90. letech zrušili, bývala zde Hlavova kavárna, respektive Hlavovka, jedna z předlistopadových oáz, kde se pod hlavičkou KZG, neboli Klubu zneuznaných géniů, scházeli členové Fandomu, autoři i další příznivci sci-fi. Je to již řádka let, vzpomínky blednou a vytrácejí se. Než se zcela ztratí, pokusím se zabrousit do historie KZG, jak jsem ostatně před časem, poněkud neprozřetelně, slíbil Zdeňkovi z Rampasova.

Tak jako jiné příběhy i historie KZG začala velmi nenápadně. Kamarád Johnny, s nímž jsme připravili pár pořadů pro Gymnazion klub, propagující i za „šokialismu“ volnost a netradiční formy pobytu v přírodě, mne jednoho dne pozval do vinohradské kavárny Hlavovka. Bylo to někdy začátkem 80. let. Nebo ještě o něco dříve? Ach ta paměť... To není tak podstatné jako třetí do pomyslného mariáše, Vláďa Mátl, s nímž jsme se na Hlavovce sešli.

Právě on vymyslel název Klub zneuznaných géniů a přiměl nás, abychom psali jako ve škole „domácí úkoly“, tedy povídky, které si budeme hodnotit. A o něco později dokázal na Hlavovku přilákat Ondřeje Neffa.

Máš to v botě!

Ondřej přišel s jednou ze citelek. S doutníkem v ústech nám, v psaní méně zbehlým, ale o to více nadšeným, s typicky emerickým přízvukem vysvětloval, jak psát tu americkou short story. „Náznak konfliktu by měl být již v prvním, nejpozději ve druhém odstavci, pánové,“ zněla základní rada jeho stručného workshopu.

V jednom okamžiku přistál neposedný popel z Ondřejova doutníku v kozačce naší kamarádky. „Máš to v botě!“, stačil jí upozornit. Ale o tom jsem již myslím kdysi psal. Ondřej se na Hlavovce brzy objevil znovu. Nazval nás stolní společností, jako starší a zkušenější věděl své a doporučil nám, abychom si zajistili nějaké krytí. Nejlépe v podobě sci-fi klubu, které tehdy začaly vznikat. Byl to také on, kdo nás upozornil na nultý ročník Parconu.

Díky Ondřejovi přišel mezi nás na Hlavovku jeho kamarád, spolužák (a „spoluspisovatel“) Jarda Veis. A později KZG navštívil také Zdeněk Volný, který kromě psaní sci-fi a překladů šéfoval Světové literatuře, nakladatel Ivo Železný a pokud si vzpomínám, snad i další nakladatelský sciřistický příznivec Vojta Kantor. Nebo Eduard Martin, čili Martin Petiška. Rádi zde občas pobývali také začínající autoři Ivan Kmínek či Eva Hauserová.

Díky Ivo Železnému (?) jsme spolu s dalšími sciřistickými fanoušky tvořili pomyslné křoví Josefu Nesvadbovi v pořadu jedné ze severských televizí. Od Jardy Veise jsme se zase dozvěděli, že KZG již znají i v Holandsku, byť jako Klub zelených goril.

Autorská sekce klubu Villoidus

Ale zpět k Ondřejově radě. Usoudili jsme, že ví, o čem mluví. KZG se, i díky shodě šťastných náhod, stalo autorskou sekci Sci-fi klubu Villoidus při Matematicko-fyzikální fakultě Uni-

verzity Karlovy. Bylo to velmi vítané zpeřtení – Hlavovku začali pravidelně navštěvovat Zdeněk Rampas, Pagi a další stařešinové hnutí (nemám rád pojem dinosaurus). Vzpomínám si například na Miloše „Alberta“ Podpěru, Ferdu Mravence, Petra a Inku Hanušovy, nebo Vládu Vágnera. Občas mezi nás zašla také jistá Michaela Semiková, později známá spíše jako Rampasová. S Pagim jsme navíc připravili pořad pro sciřisty v Planetáriu, které pro Fandom rezervoval Marcel Grün.

To již bylo po dvoudílném seriálu sci-fi, pardon, pro tehdejší soudruhy vědeckofantastických filmů, v kině Ponrepo, jehož iniciátorem byl rovněž Marcel Grün. Vedle klasických 451 stupňů Fahrenheita či Solaris nebo staré Války světů tak bylo možné zhlédnout řadu filmů různé kvality, a to nejen po filmařské stránce. Některé kopie filmů zřejmě držely jen silou vůle. Prvně jsme tak viděli například Zardoz. Kvalita filmu byla našťástí dobrá. O zpeřtení se ale postaral promítač, který pomíchal jednotlivé díly. Děj filmu, v němž se již tak objevuje více časových rovin, pak bylo velmi obtížné pochopit.

Promítač se díky Grünovi divákům za nedopatření omluvil. Když odcházel z vyvýšeného pódia před promítacím plátnem, někdo z první řady si nicméně ulevil tím, že ho – spíše symbolicky – nakopl.

Vrcholem seriálu byl především první (reálně čtvrtý) díl Hvězdných válek.

Zneuznaný génius Erik Simon, UFO...

„Zneuznaní géniové“ přispěli do povídkových souborů Stalo se zítra a Návrat na planetu Zemi, které připravil Ivo Železný. A nechyběli samozřejmě ani na Parconech.

Naše řady se nečekaně rozrostly, když mezi nás Ivo Železný přivedl východoněmeckého spisovatele, překladatele a vydavatele sci-fi Erika Simona. Pozdravil a napsal pár řádek v různých jazycích. Po chvíli jsme rozluštili jejich smysl: „Jestli mi rozumíte, jsem také zneuznaný génius.“

Z pestré plejády dalších hostů zaujal například textař, ufo-log a spisovatel sci-fi Vladimír Čort. Díky kouzlu (ne?)chtěného krátce poté na Hlavovku zavítal i vojenský letec, který se podle svých slov v 50. letech na letecké základně u Košic skutečně setkal s UFO či s něčím nevysvětlitelným.

„Jednoho dne jsme vzlétli a pozemní personál se ptal, kdo se k naší pětičlenné letce připojil. Na radaru bylo vidět šest letadel, nikdo z našich se k nám ale nepřidal,“ popsal svůj zážitek. UFO kopírovalo pohyby ostatních letadel, jako by si jeho pilot hrál.

Náš host vzpomínal i na jedno tísnivé odpoledne, kdy se zdálo, že se na letišti zastavil čas. Ptáci přestali zpívat, nikdo nedokázal nastartovat letadlo a znovu se objevilo UFO. Z novin později zjistil, že v téže době zaznamenala elektrárna na Košicku nečekaný výpadek proudu. Že by elektřina posloužila emzákům?

Profesor Oldřich Mikšik, který se podílel na přípravě testů pro kosmonauty, včetně Remka a Pelčáka, UFO nezažil. Potvrdil ale,

že zelení mužíčci, jak je rád kreslí karikaturisté, by díky své postavě perfektně zvládli přetížení při startu, přistání nebo prudkých manévrech vesmírného plavidla. Docent Josef Dvořák, zabývající se otázkou přežití v kosmu, nás zase šokoval tvrzením, že kdyby lidé neznečišťovali Zemi, mohl by výrazně vzrůst obsah kyslíku v ovzduší, což by byl pro lidskou rasu problém.

... ale i prognózy a prezidenti

Sci-fi, to je samozřejmě pohled do budoucna. Setkání s Pavlem Alexandrem, který šéfoval tehdejší prognosticky zaměřený časopis Trend, nás příliš nenadchlo. Daleko zajímavější byl Jaroslav Jirásek, který se za Československo podílel na činnosti think tanku Římský klub. Od něj jsem se snažil získat Prognózu vývoje Československa do roku 2000 (snad se to tak jmenovalo), kterou měl koordinovat. „Dát vám ji nemohu, nejste prověřen. Přinesl jsem vám ale kapitolu, která vás zřejmě nejvíce zajímá,“ řekl mi při krátké schůzce na Hlavovce. Bylo v ní varování, že pokud se nezmění přístup země k přírodě, přijdeme o velkou část lesů v Jizerských horách, Krkonoších i jinde. Což se – i díky listopadu 1989 – nestalo.

Když projevil Zdeněk Rampas přání diskutovat s nějakým ekonomem, vzpomněl jsem si někdy ve druhé polovině 80. let na článek tehdejšího pracovníka Státní banky Československé Václava Klause, který mi připadal jiný, než v té době běžně vycházelo. Klaus naše pozvání přijal. Když jsem se mu po skončení diskuze omlouval, že některé dotazy možná nebyly k věci, protože nejsem tak dobrý ekonom, reagoval po Klausovsku. „Poznal jste, že je to něco jiného, tak jste v ekonomice dobrý,“ řekl svým typickým nosovým tónem.

Když jsme se ho zeptali na nějakého zajímavého prognostika, doporučil nám dalšího budoucího prezidenta, Miloše Zemana. Zemanovo povídání na Hlavovce nám příliš nedalo, dozvěděli jsme se nicméně o Prognostických útercích, které pořádala Česká vědeckotechnická společnost.

Zeman patřil k motorům těchto setkání, jichž se účastnila řada členů pozdějších polistopadových vlád a řada významných odborníků, a často se hovořilo na jinak tabuizovaná témata. Tehdy jsem ho právě díky tomu velmi ctil. Dnes by mne velmi zajímalo, co by asi tehdejší Miloš Zeman řekl tomu dnešnímu. Možná něco velmi jadrného. Ale to je bohužel rovněž sci-fi.

Když se vyplní teorie katastrof

KZG hostilo také například antropologa Emanuela Vlčka, astronoma Jiřího Grygara a další osobnosti. Největší pozornost ale svého času vyvolal někdejší asistent „matfyzu“ Schwarz (odpovídá jméno?), kterého přivedl Pagi, aby nám přiblížil Teorii katastrof Reného Thoma.

Dnes jde o poměrně známou věc. Někdy v roce 1987 na nás ale působil jeden z Thomových modelů, zachycující vývoj v demokratické společnosti, jako zjevení. Vychází de facto z předpokladu, že vývoj ve společnosti v průběhu určité časové periody (příkladem může být volební období, ale spíše o něco delší doba) osciluje od levicových názorů k pravicovým a pak najednou dojde k výrazné změně u střední vrstvy a nálady ve společnosti se silně přelíží doleva nebo naopak napravo.

To v socialismu bohužel neplatí, oponoval jsem tehdy. O dva roky později, v listopadu 1989, jsem si, stejně jako všichni tehdejší účastníci této seance, na Teorii katastrof vzpomněl. Jen si tak říkám, kde jsme vlastně v současnosti? Lze to vůbec určit?

Záhadné velké ucho a konec KZG

Dodnes je mi záhadou, jak je možné, že jsme se vyhnuli popotahování ze strany soudruhů, kteří chtěli vědět vše. A vsudy přítomné StB, včetně jejich spolupracovníků. Pomohla nám tolik hlavička Matfyzu? Pokud ano, Zdeňku a Pagi a vy další, tak trochu v jejich stínu, moc díky. Osobně si to vysvětluji i tím, že těch řekneme neformálních aktivit již bylo tolik, že možná vše nestíhali. Ale fakt nevím. Po listopadu se pohříchu jeden z mých hostů, ekonomický novinář, který vydával astronomické věci, choval velmi podivně. A vyhýbal se mi. Měl špatné svědomí? Pozvali jsme jej jako hosta na Hlavovku jen jednou. Snad neškodil.

Za zaznamenání stojí záhadný člověk, který si Hlavovku evidentně oblíbil. Buďto byl skvělý herec, nebo se jeho IQ skutečně podobalo tykvi, jako v jedné z básniček Vodňanského a Skoumala. „Mám-li hlavu velikosti tykve, nač mi na ní mají měřit IQ.“

Seďával u některého z vedlejších stolů a nápadně se dával s hosty do řeči. Opravdu stylem oné tykve. Jednou si dokonce přisunul židli a jeho velké ucho se objevilo u našeho stolu. Už ani nevím, kdo mu odsunul židli zpět ke stolu, kde původně seděl. Pak už našťestí nezlobil, nebo o tom alespoň nevíme. Nechci být zlý. Pokud to ale byl něčí spolupracovník, velmi by mne s ohledem na jeho vizáž a vystupování zajímalo, o čem referoval.

Listopad 1989 přinesl četné změny i rozpad řady společností. Platí to i o KZG. Nešlo o blesk z čistého nebe. Johny se odstěhoval za přítelkyni do Děčína a my další otcové zakladatelé jsme již neměli na sci-fi tolik času. Vládá Mátl se po zániku totality nejprve věnoval Keltskému národnímu obrození, později byl jedním z iniciátorů založení časopisu Fantastická fakta a i nadále se zabývá hlavně touto problematikou. Moje maličkost se zase věnuje ekonomické žurnalistice a zejména finančnictví, což je občas také pěkná sci-fi.

Ostatně kavárna Hlavovka, možná i trochu symbolicky, začátkem 90. let zanikla. Její majitel šel s dobou. Místo příjemného setkávání přátel či známých při kávě a jiných nápojích zde léta sídlí pobočka Komerčky.

Faktem také je, že další kapitoly sci-fi hnutí ještě před zánikem Hlavovky a KZG začali psát či píšit jiní a mladší. Snad se u toho bavili nebo baví minimálně stejně dobře, jako kdysi členové Klubu zneuznaných geniů.

František Mašek, bývalý KZG – Klub zneuznaných geniů

P. S. Autor se omlouvá, že nelze zmínit všechny přátele, hosty a celebrity, kteří se na Hlavovce objevili. Ale i za případné časové nepřesnosti. Pamatuje si toho snad stále dost a v nezkrácené podobě. Doba, kdy chtěl být archeologem a nedělaly mu problém letopočty, je již ale bohužel pryč.

Ako som k bitke, SF a Interkomu prišiel

Už dávnejšie si Zdeněk pýtal nejaký matroš, najlepšie, ako som k SF prišiel. Nezдалo sa mi to veľmi zaujímavé, aby to bolo vhodné na uverejnenie, tak som to nejako potichu v kútiuku prečkal, kým ho táto myšlienka neopustí. Neopustila, dokonca pritvrdil. Že vraj výročie, nedá sa strieľať, tak do zbrane, ber pero do ruky, mariňáku!

Moje prvé kontakty so SF boli asi krv, pot a slzy. Teda spočiatku bolo fajn, to sa čítalo jedna radosť. Ale považoval som to len za odrodu dobrodružnej literatúry. Bol som pomerne čítavé dieťa, miestnu knižnicu čítajúcu asi 7000 titulov som mal onedlho prelustrovanú. Len niektoré príbehy ma upúťali viac ako tie druhé. Netušil som, že ide o science fiction, len som vedome vyhľadával práve takéto príbehy. Verneovky boli v pohode, nejaký Troska, Souček (ja som mu veril!), ale oslnil ma až Jožko Žarnay so svojím Tajomstvom Dračej steny. Túto knihu som si stále dookola požičiaval z knižnice, až tesne pred rozpadnutím väzby som sa rozhodol si ju prepísať. Tak som mnoho dní a nocí sedel a potil krv pri jej prepisovaní. Bola to drina, ale zdá sa, že to dosť pomohlo môjmu literárnemu čítaniu a odvtedy som sa aj dosť výrazne zlepšil v pravopise. Až o mnoho rokov neskôr som sa dozvedel, že Jožko bol kolegom mojej mamy v Kluknave, vzorom na napísanie mu bolo bralo nad dedinou, pod ktorým som bol aj počatý, už bez Jožkovej láskavej pomoci.

Ku komixu som zase pričuchol cez Rýchle šipy a CIDA, obdivoval som terajšieho ilustrátora Fantázie Ľuda Mikulu, môjho staršieho spolužiaka na ZŠ, ktorý ich kreslil tiež. Druhýkrát krv tiekla, keď som otcovi šlohol niekoľko ročníkov Světa techniky a odniesol ho do zberu papiera, sňa by vzorný pionier a nepríliš vzorný syn, ktorému chýbali korunky. Zobral som bitku par exelance, doteraz ju mám v živej pamäti. No a slzy tiekli druhýkrát, keď som pri listovaní zbytku zbierky zistil, aké bohatstvo vo forme Kosmických príbehů od B. Dobrovolného som premenil na toaletný papier.

Už som vedel, že zháňam fantastiku, ale o SF som ešte nevedel a v blaženej nevedomosti som prežil ZŠ a SŠ v Krompachoch. Výsledkom bolo akurát prečítanie všetkého, k čomu som sa v menšom meste dostal, a pokus o písanie niečoho vlastného, čím som privádzal do zúfalstva učiteľku slovenčiny pri slohových prácach. Za medzník na SŠ by som azda označil nájdenie Bradburyho Marťanskej kroniky u starej mamy na pôjde.

Na VŠ v Košiciach som mal dosť starostí sám so sebou a objaveným vlastným nezávislým životom, ale napriek tomu som fantastiku čítal ďalej. S kamarátkou Marikou (teraz už Halienuvou) sme si navzájom vymieňali knihy, ktoré sa nám podarilo získať, až niekedy v roku 1986 raz prišla s tým, že objavila burzu SF kníh, ktorú organizuje nejaký sci-fi klub. Mal som už o tom nejakú predstavu, lebo som čítal rubriku Vlastu Talaša v Zápiski-

ku, a tak s veľkými očakávaniami sme na burzu dorazili, tam sme sa dozvedeli, že existuje SF klub 451° Fahrenheita a odvtedy viem, že milujem práve fenomén science fiction.

Potom to už nabralo tie správne obrátky, stali sme sa členmi, vymieňali knihy v oveľa širšom zábere, tu som pričuchol k vydávaniu vlastného fanzinu, tu som našiel ľudí rovnakého razenia, tu som našiel fanov. Tu som prišiel na chuť conom, začal serióznejšie písať poviedky a objavovať doposiaľ nepoznaný svet. Za tento jav, objaveniu SF klubu a Fandomu, vďačím veľmi veľa vo svojom živote, na desaťročia nabral môj život iný smer a iné meradlo hodnôt. A dostávam sa k Jádru pudla, tu som prvýkrát aj objavil Interkom a jeho nezastupiteľnú úlohu vo Fandome. Môj prvý článok bol asi v čísle 7/1988, kedy som sa hlásil zo zelenej diery v Martine, kde som v kasáriach založil SF klub, a neskôr nasledovali články zo života klubu a vraj populárna séria článkov z mojich dobrodružných ciest za SF. V roku 1988 som sa stal predsedom košického SF klubu a moje ďalšie príbehy z Fandomu by už boli na samostatnú knihu.

Teraz už len s úsmevom čítam pohoršenie neofanov, že si ich starší nevšimajú. Ja som na svojom prvom Parcone v Prahe tiež netrepežlivo tancoval okolo Zdeňka Rampasa, Ondreja Neffa, Pagiho a iných starších a veľmi známych fanov, ale nevedel som, čo im povedať, ako ich zaujať, aby sa so mnou bavili. Tam som pochopil, že jediná cesta k tomu vedie len tak, že niečo pre SF urobím, že niečo dokážem a potom sa môžeme baviť, potom sme na jednej vlne a na jednej lodi. Hádám sa mi to aspoň čiastočne podarilo. Interkomu na čele so svojím šéfredaktorom sa však toho podarilo oveľa viac, aj keď niektorí už nechcú vidieť tú najväčšiu prácu, ktorá už bola odvedená na poli vzniku a prosperity Fandomu. Tak všetko najlepšie k narodeninám, Interkom!

Martin „Šimon“ Schuster

Odposlechnuto (možná by se to Šimonovi líbilo)

Z Černé kroniky: Čtyři ženy provozující nevěstinec braly pracovním půlku výdělku. Inu, řídily firmu jako stát.

„Co byste dělal, kdyby na vaši ženu skočil tygr?“

„Nepletl bych se do toho. Když si začal, ať se taky brání.“

Neztracujte esoteriku! Je spousta věcí, které dokáže lépe vystihnout. Například: „Změnila se ti aura“ zní mnohem líp než „Poslední dobou se chováš jako úplná kráva.“

Má pračka je jak Richard Krajčo – divně poskakuje a rozumí jí jen ženy.

Civilizační šok²

Část dvacátá třetí: Dodatky ústavy USA 16-27

Patnáctý dodatek nás dostal do časů po americké občanské válce. Šestnáctým se přesouváme do moderní doby dvacátého a dvacátého prvního století.

Roku 1895 se jistý pan Pollock z Massachusetts ohradil soudně proti daním, které nově vypsal federální vláda. Argumentoval tím, že se v americké ústavě praví, že pro přímé daně má platit princip poměrného zastoupení, což v tomto případě není respektováno. Samozřejmě mu neležela na srdci ústavnost zdanění, ale nová daň ho prostě nakrkla. U nižších instancí prohrál, ale dovolal se až k nejvyššímu soudu. Ten usoudil, že úroky, dividendy a renta (což byl Pollockův případ) jsou přímá daň, a protože princip poměrného zastoupení (každý stát má přispívat podle počtu obyvatel) je porušen, je daň skutečně protiústavní. Pollock vyhrál, ale zavařil to všem ostatním. Státní byrokracie odpověděla šestnáctým dodatkem ústavy (ratifikován 1913), podle kterého má federál právo vypisovat daně, které nereflktují princip poměrného zastoupení. Od té doby se z daní nevzujou ani skrblicí z Massachusetts. Děkuju pěkně.

Sedmnáctý dodatek měl zase umravnit politiky, kteří léta nechtuně intrikovali při výběru senátorů do Kongresu (každý stát USA vysílá dva senátory na šestileté funkční období). Sedmnáctý dodatek mění pravidla, takže od roku 1913 volí místo státních legislativců senátory přímo občané příslušných států. Přímá demokracie je fajn, ale většina lidí nevěnuje lokálním volbám velkou pozornost. Proto se jednou zvolení senátoři většinou zakopou v pozicích a bývají zvolení pořád dokola. Často opouštějí Kongres až jako senilní a mocí zcela zkorumpovaní starci (dnes už i stařenky).

Na rozdíl od obou předchozích si troufám tvrdit, že o osmnáctém dodatku jste už určitě slyšeli. Nebo jste alespoň viděli film Někdo to rád horké. Reč je o prohibici. Amerika koncem devatenáctého století si ráda přihnula. Spotřeba alkoholu byla víc než litr tvrdého alkoholu na hlavu týdně. To bylo neslučitelné s křesťanskou morálkou a fungující rodinou. Protestanti, katolíci a ženské spolky vyrazily na zteč, říkali tomu suchá křížová výprava. Paradoxně jim v tom pomohla první světová válka. Amerika potřebovala obilí na výživu vojáků víc než na pálení whisky. Zákon, který omezoval výrobu a spotřebu alkoholických nápojů, byl přetaven do osmnáctého dodatku ústavy a ratifikován r. 1919. První světovou už to neovlivnilo, ale vojáky hledající saloon po návratu z války ano. Tvrdý alkohol jim nikdo nenalil. Kupodivu, zlaté časy mravnosti nenastaly, ale k tomu se dostaneme později.

Devatenáctý dodatek byl také výsledkem úsilí ženských spolků snažících se už několik desetiletí. Mám na mysli zákonné uznání, že ženy nejsou duševně méněcenné a mají právo rozhodovat o osudu společnosti. Devatenáctý dodatek ratifikovaný roku 1920 stanovil, že právo volit nesmí být občanům upřeno na základě jejich pohlaví. Hezká formulace, zvláště v angličtině (...on account of sex). Převedeno do lidového jazyka to znamená, že právo volit mají občané obojího pohlaví. Počkat...

to nezni správně. Exaktně to znamená, že volit mohou nejen Američané s bimbajem, ale i Američanky s kačenou. Byl to pokrok v lidských právech a přišel právě včas. V dvacátém prvního století je totiž chápání pohlaví komplikovanější než před sto lety. Vzhledem k hnutí za práva transsexuálů je dnes nejisté, kdo je kdo. Formulace devatenáctého dodatku to vyřešila elegantně a není nutné před volební místností zvedat sukni a kontrolovat poklopce, aby se zjistilo, co jste zač.

Dvacátý dodatek je z dnešního pohledu dost kuriózní. Právě díky němu Donald Trump skládal prezidentský slib dvacátého ledna 2017. Do té doby totiž prezidenti nastupovali do funkce až čtvrtého března. Bylo to proto, že v post-koloniální Americe byly bahnitě cesty a pokud se chtěl nově zvolený prezident po sedmém listopadu (volby) stavět doma, aby si vyměnil spodní prádlo, než se přestěhuje do Bílého domu, potřeboval na to časovou rezervu několika měsíců. Roku 1933 legislativci usoudili, že infrastruktura USA se zlepšila a prezident to stihne do dvacátého ledna. Důležitým důvodem změny byl také fakt, že během mrtvého období několika měsíců, kdy starý prezident přeluhoval, už nemohl dělat žádná zásadní rozhodnutí. Říkalo se tomu období chromé kachny (lame duck) a nepomáhalo to efektivitě veřejné správy. Dvacátým dodatkem bylo neproduktivní období zkráceno na minimum. Další články dodatku specifikují, že Kongres se musí sejít alespoň jednou ročně, a také nástupnictví prezidenta v případě, že nebude způsobilý převzít funkci (funkce přechází na vice-prezidenta).

Dvacátý první dodatek nás dostává zpátky k prohibici, tentokrát s opačným efektem. Od konce roku 1933 už se zase může chlastat. V rozumném měřítku. A také se musejí odvádět daně z alkoholového obchodu, které do té doby nešly do státního rozpočtu, ale do kapes gangsterům, jako byli Al Capone a Psi dečky. Tenhle dodatek názorně demonstuje, že podle společenské objednávky se v ústavě dá změnit všechno. Jednoho dne se třeba dočkáme i toho, že Američané s kačenou už zase volit nebudou. Stačí na to ratifikace třemi čtvrtinami US států a jakýkoliv nesmysl se změní v součást ústavy.

Osmnáctý a dvacátý první dodatek dobře ilustrují, jak dobře míněná myšlenka může mít nepředvídané katastrofální následky. Cesta do pekla je dlážděná zbožnými úmysly. Prohibice během několika let zařídila, že zákona dbalí občané, kteří si po práci chtěli dát skleničku, přestupovali zákon jak na běžícím pásu. Ztratili úctu k justici, policii, která prohibici vymáhala, a nakonec vybudovali alternativní ekonomiku neboli strukturu organizovaného zločinu. Zločinci nebyli chápáni jako zlosynové, ale jako Robinové Hoodové. Nepřipomíná vám to heslo *kdo nekrade, okrádá vlastní rodinu*? Nebo velkou privatizací pojatou jako *malá domů*?

Bohužel, v okamžiku, kdy zakořenily struktury organizovaného zločinu, bylo těžké ho zahubit. Když vyschl přísun peněz z alkoholu, gangsteři se přeorientovali na drogy. Až zlegalizujeme drogy, vrhnou se na pouštění žilou kreditním společnostem. Nebo se dají na politiku.

O dvacátý druhý dodatek se zasloužil Franklin Delano Roo-

sevelt. Byl to impozantní prezident, který Ameriku provedl bouřlivými časy Velké krize a druhé světové války. Žádný jiný prezident před ním a po něm nevládl víc než dvě funkční období, ale časy byly těžké a jeho popularita velká. Američané mu dali důvěru ve volbách hned čtyřikrát za sebou, aniž jim vadilo, že to začíná zavánět zaturhlostí systému. Následkem toho se zákonodárci rozhodli kodifikovat dvě prezidentská funkční období a dost. Dodatek byl ratifikován roku 1951.

Dvacátý třetí dodatek (r. 1961) byl motivovaný zajímavou vadou ústavy Spojených států. Hlavní město Washington bylo postavené na zelené louce a vláda se tam přestěhovala z Filadelfie roku 1800. Tehdejší hlavní město mělo pár tisíc duší a nikomu nevadilo, že takzvaný District of Columbia není státem, takže se jeho hlasy nezohledňují ve federálních volbách. Byla to kapka v moři. Jenže dnes má DC šest set tisíc obyvatel, asi tolik jako Aljaška, Vermont nebo Wyoming. Platí federální daně jako všichni ostatní a je logické, aby se jejich hlasy zohlednily v systému. Dvacátý třetí dodatek dává distrikťanům stejná volební práva v prezidentských a senátních volbách jako státním, i když DC státem není. Zatím.

Dvacátý čtvrtý dodatek (ratifikován roku 1964) řeší volební daň. Respektive ji zakazuje, protože jakákoliv finanční daň historicky dopadala nejvíc na chudé (což byl případ černých voličů). Je to další narovnání poměrů z doby po zrušení otrokářství, kdy se státy snažily vymyslet všemožné figle, jak zamezit bývalým otrokům v přístupu k urnám. Často úspěšně. Dnes se vede podobná bitva mezi liberály a konzervativci ohledně voličských průkazů. Protože Amerika nemá oficiální doklad totožnosti, je obtížné voliče před urnou věrohodně identifikovat a odškrtnout na seznamu. Konzervativci tvrdí, že by nějaký papír na hlavu mít měli. Řidičák, rodný list, prostě něco, třeba voličský průkaz. Liberálové oponují, že je to další trik, jak znevýhodnit černé voliče, kteří jsou chudí, mají bordel v osobních dokladech a nemají čas si ho vyřešit. Údajně je to stejná finta jako volební daň. Nevím. Díky tomu, že jsem vyrostl v reálném socialismu, kde každý musel mít oštemplovanou občanku a policajti ho mohli kdykoliv otravovat, sleduji tuto debatu s nedůvěrou. Případá mi zvláštní, že země s tři sta dvaceti pěti miliony obyvatel (a miliony ilegálů) zatím neuznala za vhodné vytvořit oficiální doklad totožnosti. Celá debata v současné Americe hezky bublá (únor 2017). Donald Trump po volbách fikaně prohlásil, že miliony voličů spáchaly volební podvod. Nemá pro to žádný důkaz, jen svou velkou hubu. Podle mě si připravuje půdu na zavedení americké občanky. Připravuje si půdu pro to, jak došlápnout na „bad hombres“ a splnil slib, kterým se oháněl v předvolební kampani. Vydusit ilegální imigranty.

Znáte politický seriál *Madam secretary*? Nebo alespoň na VEEP? Při sledování se vám znalost dvacátého pátého dodatku bude hodit. Dodatek řeší mocenské nástupnictví. Pokud prezident je neschopen plnit úřad, nahradí ho v křesle vice-prezident. Prezident si také může dočasně vzít pauzu a vrátit se do funkce, pokud vyplní příslušné formality. Dodatek neřeší, kdo je další v řadě, ale epizoda seriálu *Madam secretary* vám to osvětlí. Když je společně s prezidentem znes-

chopněn i vice-prezident, posouvá se do funkce předseda Senátu. Když není k nalezení, nebo ho teroristé dostanou také, přichází na řadu ministr zahraničí coby číslo čtyři. V historii se stalo mnohokrát, že prezident nebo vice-prezident zemřeli nebo rezignovali. Proto jsou pravidla nástupnictví důležitá. Nikdy nevíte, kdy se vám vládnoucí prezident zblázní.

Dodatek dvacátý šestý (r. 1971) řeší jednoduchou věc: Po dovršení osmnáctého roku dává Američanům právo volit. Bohužel pro mladší ročníky ústava zaručuje volební právo, ale neříká nic o tom, že si pak můžete dát panáka. Na alkoholické nápoje voliči v USA mentálně dozrají až v jednadvaceti.

A jsme na konci dodatků, číslo dvacet sedm. Vzpomínáte si, jak jsem se v minulém kapitole zmínil, že první dodatek neměl být první? Ten původní „první“, který měl řešit platy senátorů a kongresmanů, měl zajímavý osud. Navrhl to James Madison (jeden z autorů ústavy a čtvrtý prezident USA). Jenže nebyl ratifikován dostatečným počtem států a následně se na něj zapomělo. V roce 1982 bakalářský student Gregory Watson hledal téma na ročníkovou práci. V archívech našel zapomenutý dodatek a zjistil, že dodatek měl řešit mechanismus, jakým zvyšovat platy zákonodárců. Dosud si přidávali na platu sami a Madison chtěl zavést, aby valorizace platila až od příštího volebního období. Tak se měl omezit střet zájmů. Watson zjistil, že na rozdíl od jiných dodatků neměl tento klauzuli o datu expirace, takže je teoreticky stále možné v ratifikaci pokračovat a prosadit ho jako číslo dvacet sedm. Sepsal o tom práci, kterou jeho profesorka ohodnotila jako „slabě podloženou“ a dala mu trojku. Watson se našel. Řekl si, že jí ukáže, a rozjel kampaň za ratifikaci. Po pár letech se mu to podařilo a roku 1992 dodatek vstoupil v platnost. Ratifikace trvala celých 203 let.

To je konec. Opravdu? Není možné v opravách ústavy stále pokračovat? Proč ne! Návrhy na další dodatky ústavy přicházejí stále. Ve hře na změnu je například současná dost kostrbatá metoda prezidentských voleb. Už se párkrát stalo (naposledy Hillary Clinton), že kandidát s vyšším počtem voličů ostrouhal a prezidentem se stal jeho oponent, protože dostal víc hlasů volebních zástupců (electoral college – každý stát má kvótu hlasů volebních zástupců a jejich součet rozhoduje).

Dalším kandidátem na dodatek je ústavní zákon na vyrovnaný rozpočet. Podpora je zatím vlažná. Ještě dalším návrhem bylo zlikvidovat dodatkem Obamacare s tím, že není možné nutit lidi, aby si povinně koupili pojištění. Neprošlo to. Pak tu byl návrh „pro-life“ fanatiků ze Severní Dakoty dodatkem uznat každé nenarozené dítě za „osobu“. Tím by embryo nabylo zákonné právo na život a interrupcím by byl šmahem konec. I kdyby třeba porod ohrožoval život matky, nebo se dítě mělo narodit se smrtelnou genetickou vadou. Odpověď zastánců práva matky rozhodnout o nenarozeném dítěti se nesla ve stejném legalistickém duchu. Pokud by embryo skutečně bylo osobou, tak by se každé dítě počaté na území USA automaticky stalo americkým občanem. Po této argumentaci pro-life zastánci vyměkli a svůj návrh stáhli.

Jeden z návrhů na dvacátý osmý dodatek ústavy je mi sympatický. Návrh argumentuje, že korporace nejsou osoby. Tato formulace není moc sexy, ale v legalisticky by to zname-

Parcon 2017 (21.-22. 7. 2017)

Vážení přátelé, přihodilo se, že letošní Parcon se uskuteční v Pardubicích. Jsme velmi rádi, že můžeme poskytnout prostory a zázemí a uvítat vás ve městě, kde se před mnoha lety začala psát sama parconská historie. Tuto zprávu posíláme vám všem, kdo byste se chtěli zúčastnit, a budeme rádi, pokud dáte vědět těm, kteří by zájem mohli mít, ale my o nich nejspíš nevíme.

Parcon 2017 se uskuteční 21.-23. 7. 2017 v Pardubicích v Kulturním domě Dukla (goo.gl/maps/5hRp4QzgeWS2). Připravujeme dvě pásma přednášek s dostatkem prostoru pro osobní setkávání.

Parcon se letos druží s Gameconem. Gamecon je největší festival nepočítačových her u nás, vyrostl kolem mistrovství Dračího doupěte (a to zde stále probíhá), nicméně kromě dalších RPG se rozvinuly i další žánry, jako jsou deskové hry, wargaming, larpy či akční hry. Pokud budete chtít, můžete se libovolně zúčastnit i gameconového programu. Gamecon začíná o den dříve (můžete tedy přijet už ve čtvrtek!), webové stránky jsou www.gamecon.cz. Očekává se účast kolem šesti set lidí.

Jak se přihlásit? Parcon je u Gameconu veden jako jedna z jeho mnoha aktivit, na kterou se dá samostatně přihlásit, proto registrace pro vás zřejmě bude mít některá specifika, na která nejste odjinud zvyklí: <https://gamecon.cz/chci-se-prihlasit>

Registrujte se na web Gameconu (vpravo nahoře, po zadání emailové adresy si vytvoříte profil). Následně se vám otevře možnost přihlášení na Gamecon 2017 (taktéž vpravo nahoře).

Až budete přihlášení, mohu vás do systému zadat jako „vypravěče“ – přednášející a tím nulovat vaši platbu za Parcon.

Přihlašování na web je možné udělat kdykoli. Přihlašování na Gamecon a jeho aktivity se otvírá 9. 5. V přihlašování vyplníte vaše požadavky na stravování, ubytování a také kolonku „Parcon“. Dále je možné si objednat trička, placky (obojí bude mít mutaci Gameconu a Parconu), kostky nebo přispět dobrovolným vstupným. Parcon se objednává zde en bloc, ostatní program Gameconu je pak možné sestavovat si individuálně na základě času a volných kapacit na aktivitách. Řada položek se dá objednat jen do 30. 6. K tomuto datu je také moudré vše zaplatit.

nalo, že korporace nebudou moci financovat politické kandidáty tak, jak to činí dnes, kdy požívají status „soukromé osoby“. Vzhledem k tomu, že korporace si za své peníze kupují vliv na politiky, to považují za dobrý nápad.

Nakonec jsem si nechal návrh na dodatek, který by umožnil i naturalizovaným Američanům kandidovat na prezidenta. Kdyby to prošlo, mohl by třeba na prezidenta kandidovat Arnold Schwarzenegger. Nebyl by bez šance.

Američané jsou na svou konstituci nezářně hrdí, ale najdou se i škarohlídové. Díky dvaceti sedmi dodatkům, které opravují nebo ruší jisté části ústavy nebo dokonce samy sebe (prohibice – neprohibice), je dnes americká ústava dost proškrtaný dokument. Navíc je psaný archaickým jazykem a některé články a dodatky jsou dnes vykládány nikoliv doslovně,

Parcon stojí 150 Kč. V programu se však jednotlivé bloky zobrazují za 0 Kč, protože systém má jistá omezení, nenechte se tím znervózňit. :) Parcon je v rámci Gameconu uveden jako linie. Přednášky jsou zde řazené abecedně. Ovšem vytvoříme pro vás přehlednou tabulku s obsazením sálů a anotacemi, aby to bylo přehlednější: program samotného Parconu v tuto chvíli začíná v pátek v 17.00 a bude končit v neděli před polednem.

Pokud chcete přijet jen na část programu a nechcete platit celé vstupné, při přihlašování nezaškrtněte kolonku Parcon. Na místě bude možnost přispět dobrovolnou částkou podle vašeho uvážení. Pokud jste přednášející, na infopultu budete uvedeni na seznamu jako lidé se vstupem na PC zdarma.

Vyhlašování výsledků Ceny Karla Čapka proběhne v sobotu po improshov (kolem 20.00) v kinosále. Účastníci, kteří dorazí jen na ně, budou samozřejmě vpuštěni bez placení. Pokud hodláte přijet jen takto, dejte nám to prosím vědět na mail darien@largard.cz. (<https://gamecon.cz/prakticke-informace>)

Ubytování: Při přihlašování si můžete zvolit formu ubytování, které vám vyhovuje. Objekty bohužel nejsou bezbariérové a nemají výtahy. Objekt je možné si prohlédnout na této adrese: <http://www.dmpce.cz/o-dm>. Vpravo dole na stránce je virtuální prohlídka. Doporučujeme přihlásit si ubytování včas, kapacity jsou omezené (domov mládeže si na léto naplánoval rekonstrukci části objektu a musíme se s tím smířit). Do poznámky „chci bydlet s“ také můžete vepsat, že chcete bydlet v přízemí, při vlastních objednávkách to umíme zařídit. Seznam možností vlastního ubytování najdete na našich stránkách.

Jak s jídelm: Přímo v KD Dukla je restaurace v přízemí a bar v patře – zde budou vydávány objednané obědy a večeře. Snídaně, které GC zařizuje, mají podobu švédských stolů a dají se taktéž objednat. Přibližně 300 m od místa je Kaufland. Je také samozřejmě možné využít dalších stravovacích podniků v okolí. Při sobotní gardenparty bude venkovní grilování.

V případě jakýchkoli dotazů se na nás můžete obrátit, pokusíme se vše vyřešit k vaší spokojenosti. Koordinátory jsou Kristýna Darien Obrdlíková – darien@largard.cz – a Tomáš Pipota.

Těšíme se na vás!

Za tým Gameconu

Kristýna Darien Obrdlíková

ale v přeneseném smyslu. Podobá se to výkladům Bible. Někteří právníci tvrdí, že žádné dodatky už nelze přijímat, protože ústava se pak docela rozsype. Někteří radikálové dokonce navrhuji, že by bylo ústavu dobré přepsat načisto.

To česká ústava z roku 1993 je přehledná, moderní a dobře napsaná. Neřeší okatě bolesti minulosti jako americký dokument. Nechci Američanům brát národní hrdost, ale česká ústava se mi zdá logičtější. Měli bychom se začít nafukovat a dávat ji Američanům za vzor. Bohužel, ústava není všechno. Zdá se mi, že ve Spojených státech mají větší úctu k zákonu. Jak řekl jeden z tvůrců české ústavy Vojtěch Cepl, bez přirozeného respektu k zákonům to nejde. Každý zákon se dá obejít, a pokud to společnost přehlídí, cepovat lidi stále novými zákony je zbytečné.

Martin Gilar

Dlouhověk

Třeštění letitého popularizátora 62

Geny spoluzodpovědné za rychlost a průběh stárnutí už dnes jsou u některých organismů nalezené. Zásahy do nich prodloužily pokusným zvířatům život i víc než dvakrát. Pro člověka nepřekonatelnou bariérou se asi jednou stane výdrž oněch subtilních struktur v mozku, kde se kaskády elektrických výbojů a chemických reakcí mění v myšlenky a naopak; míst, kde sídlí osobnostní Já, čili „duše“. Maximum jejich životnosti někteří odborníci odhadují až ke čtyřem stům let!

Vidina takové dlouhověkosti vnucuje myslí myšlenky vpravdě nadosobní, filosofické a morální, chcete-li duchovní. A taky hodně intimní a individuální. Takže alespoň něco málo do začátku vlastních úvah čtenářových...

Pocit smrtelnosti de facto vymizí, na všechno bude dost času. Spolu se sloganem „musím se snažit, abych to stihnul, než umřu“ vezme za své i jedna významná pohnutka k lidské aktivitě.

Vnitřní svět člověka, ta u každého jedinečná entita, se kterou se musíme vyrovnávat sami, poněvadž není sdílitelná, se odžitými léty stává osobitější i vyhraněnější, což snižuje míru porozumění pro ostatní a prohloubí pocit vnitřního osamění.

Zatímco teoreticky nesmrtelnost implikuje dokonalost, co by přinesla v realu? Antropocentriční optimisté tvrdí, že prodloužením věku člověk dojde ve svém vnitřním vývoji (Jung ho charakterizoval slovem *individuače*) dál, prostě proto, že na svůj růst má víc času. Ale co když každý člověk má svoji přirozenou, evolučně ustavenou konečnou hranici „moudrosti“, jejímž vrcholem je smrt? Potom by se gradient jeho zrání, několikanásobně roztaženého v čase, blížil nule, stagnaci. Nebo by dokonce prošel maximem a zbytek života už jen klesal...

I iluze svobodné vůle dostane v nesmrtelnosti na frak. Pokud budu opakovaně zažívat, jak lidé (jakkoli díky vědě stále chytřejší) dělají navzdory stoupajícím znalostem stále tytéž osudové chyby (navíc vinou techniky se stále hlubším dopadem), kde mám potom v jejich chování spatřovat nějakou zásadní svobodu?

S prodloužením věku rovněž vyvstane otázka: Proč vlastně bych měl chtít žít věčně? Co mi život v tomhle světě ještě může nabídnout kromě naplnění slepého pudu sebezáchovy? Je-li smyslem života co nejužitečnější využití přidělených dní, co bude smyslem života pro nesmrtelníka – nestane se jím po čase pouhá kratochvíle, posléze přežívání, nakonec letargické očekávání konce?

A co když někoho nekonečný život přestane bavit? Nesmrtelnost tedy musí zdostupnit eutanazii, a to nejen pro nevléčitel-

ně nemocné a nenapravitelně trpící, ale i pro ty, které život „pouze“ omrzí. Nebo se v rámci turistiky budou jezdit páchat hrdelní zločiny do země s trestem smrti jen proto, aby se pachatel dočkal popravy? Bude vražda nesmrtelníka souzena přísněji?

Bude všeobecné právo na život zahrnovat i právo na dlouhověkost? Na dlouhověkost pouze osobní, nebo i dědičnou? Nasadíme si do společnosti poselství frázemi o lidských rovnostech a svobodách trojského koně nerovného stárnutí? Budou práva a svobody znesmrtelněných (či jinak fortifikovaných, „dražších“) jedinců stejná jako obyčejných lidí?

Kdo bude smět imortalizaci podstoupit, jen lidé zdraví a s čistým trestním rejstříkem, nebo úplně všichni? Historie nás učí, že pokud se něco umí a je o to zájem, jdou zákony i etika stranou a dělá se to. Vznikne černý trh s neumíráním?

Znesmrtelnění stěží půjde na zdravotní pojišťovnu. Kdo na ně bude mít? Jakou cenu budou lidé ochotni zaplatit za oddálení své smrti kdesi v nejisté budoucnosti? A jakou po čase, až je život zklame či omrzí, za eutanazii? Vznikne i černý trh s „dobrou smrtí“?

Tím se dostáváme od problémů jednotlivců k celé společnosti. Žádná společnost se neobejde bez mladých lidí, potřebuje alespoň prostou reprodukci. Jinak – stejně jako jednotlivé organismy a celé biologické druhy – i civilizace zestárnou a zahynou. Čím starší, vyžilejší, „degenerovanější“ civilizace, tím neživotaschopnější je bez

podpory zvenčí. Už dnes není těžké najít na Zemi státy, které by se zhroutily bez vnějšího přílivu levné lidské síly ochotné dělat i práce, kterých se původní obyvatelé štítí coby podřadných, navíc za nižší mzdu. Dřív to byli otroci, potom poddaní, dnes jsou to gastarbeiteři. Dlouhověkost i takových lidí by ovšem byla pro hostitelské státy hospodářsky nežádoucí. Ale pokud v nich budou nesmrtelní jen někteří, společnost bude nestabilní. Pokud budou dlouhověci všichni, vývoj společnosti se zpomalí, možná až zastaví. Pokud budou existovat státy „nesmrtelné“ a státy obyčejné, povedou se války, zjevně či skrytě.

Civilizace závislá na neustálém šroubování spotřeby tedy vyžaduje ustálené střídání generací (v některých ohledech dokonce čím častější, tím lepší). Zatímco postupné, konzervativní prodloužení života přidá pouze další zdroj napětí k již stávajícím, skokové „postaršení“ civilizace ji pravděpodobně rozvrátí. Jaká ironie – *zvýšení věku lidí zkrátí věk jejich kultury!* Proto by místo usilování o delší život možná stálo za snahu kultivovat náš stávající svět tak, aby v něm život za případné prodloužení vůbec stál.

František Houdek

Časem s vědou - květen

● velkých činech vědy a techniky

Pacienti a pokusy

Asi nejstarší z klinických experimentů provedl francouzský zakladatel moderní chirurgie Ambroise Paré v polovině 16. století. Jako vojenský ranhojič podle tehdejších zvyklostí „dezinfikoval“ střelné rány vařícím olejem. Jednou po bitvě však olej došel. Inspirován starým receptem, použil směs žloutku, růžového oleje a terpentýnu. A hle: „Ráno jsem k mému údivu nalezl zraněné, jež jsem ošetřil svou směsí, s jen malými bolestmi, jejich rány nebyly ani zanícené, ani oteklé a v noci si celkem dobře odpočinuli. Zato ti, které jsem ošetřil obvyklým způsobem, tedy vrocím olejem, byli schváce- ni horečkou, trpěli krutými bolestmi a měli opuchlé okraje ran...“

O pár let později italský anatom Gabriele Falloppio ve snaze omezit šíření syfilidy asi jako první vynalezl kondom. Utkán z jemného lněného plátna, přetahoval se přes žalud a aby nesklouzl, uvazoval se stužkou růžové barvy, „aby byl příjemný pro ženy“. O jeho účinnosti Falloppio referoval: „Zkusil jsem to v experimentu na 1100 mužích, a volám nesmrtelného Boha za svědka, že ani jeden z nich se nenakazil!“ Chyběl však kontrolní soubor, a tak primát náleží skotskému námořnímu lékaři Jamesi Lindovi. Ten se hojně potýkal s největší metlou námořníků při delších plavbách – kurdějemi. Dnes víme, že jde o důsledek avitaminózy C, ale tehdy se věřilo, že nemoc způsobuje studený mořský vzduch a málo vysušené dřevo lodí. Medicína doporučovala různé „léky“: sůl, nasolené maso, alkálie, zředěnou kyselinu fosforečnou či sirovou, některé byliny a koření, jablečné víno, slepičí polévku, krev morčat a dokonce transfuzi zvířecí krve. Už od středověku se sice vědělo o blahodárném působení pomerančů a citronů, ale jejich využití zůstávalo sporné.

Poté, co kurděje zcela zdecimovaly velkou britskou výpravu kolem Země v letech 1740-44 (z 1955 vypluvších námořníků jich zahubily 997), Lind se rozhodl udělat v terapeutickém zmatku jasno. Jako lékař britské vojenské lodi Salisbury uspořádal **20. května 1747** přímo na palubě **první klinický pokus** v dějinách. Tucet nemocných kurdějemi rozdělil na šest dvojic. Všichni dostávali naprosto stejnou lodní stravu, lišily se jenom její doplňky: Dva pacienti užívali jablečný mošt, dva modrou skalici, dva ocet, dva mořskou vodu, dva citrony s pomeranči a poslední dva lektvar z česneku, ředkve, peruánské balzaminy a myrhy. Konzumenti citrusů se uzdravili během šesti dnů a mohli tak pečovat o ostatní, jejichž stav se nelepšil.

Nyní skočme časem. Až do poloviny 20. st. bylo hlavním cí-

lem medicíny léčení infekčních chorob. Z „velkých“ nemocí odolávala jediné tuberkulóza. Za druhé světové války však bylo v Americe vyvinuto antibiotikum streptomycin, které prokázalo schopnost ničit „bacily“ TBC. Působilo ale až po několika měsících užívání. Britská Rada pro lékařský výzkum se proto rozhodla účinnost streptomycinu prozkoumat. Mohla to udělat postaru, tedy aplikovat lék a čekat, co se stane. Jenže v příslušné komisi zasedal i Austin Bradford Hill, profesor lékařské statistiky (který se shodou okolností zázračně vyléčil z těžké tuberkulózy). Ten trval na provedení přesně vedeného klinického pokusu. Později napsal: „Svůj přídel dolarů isme vyčerpali ve válce a státní pokladna je neoblomná. Můžeme mít jenom velmi omezené množství streptomycinu. To mění mravní kritéria. Mohu dokázat, že v této situaci není nemorální provést pokus – nemorální by bylo neprovést ho, protože takovou příležitost už nikdy mít nebudeme – streptomycinu bude dostatek. Ted' ho máme dost pro asi padesát pacientů a já si myslím, že na průkaznou odpověď by to mohlo stačit.“

O tom, kdo dostane a kdo ne, měla rozhodnout náhoda. „Výhody náhodného výběru pacientů zajišťují tři důležité věci: ani naše sympatie či antipatie, ani neuváženost našich soudů nemohou hrát při určování skupin žádnou úlohu; vylučuje se i podezření, že jsme pro svoji předpojatost nebo víru velmi usilovali o ovlivnění výsledků. Ani nejpřísnější kritik nemůže tvrdit, že výběr byl dán naší předpojatostí nebo hloupostí.“

A tak v **květnu 1947**, na chlup dvě staletí po experimentu Lindově, vrcholí **první randomizovaná kontrolovaná klinická studie**. Pětapadesát nemocných dostávalo čtyři měsíce streptomycin a jejich stav se srovnával se dvaapadesáti kontrolními pacienty léčenými klidem na lůžku, případně umělým pneumotoraxem. Ani jejich ošetřující lékař, ani rentgenolog nevěděli, koho mají před sebou. Účastníci pokusu byli všichni kolem třicítiky, u všech se na rozsáhlou tuberkulózu přišlo poměrně nedávno. Jejich stav byl tedy srovnatelný.

Ke konci šestého měsíce se osmadvacet léčených podstatně zlepšilo a jen čtyři z této skupiny zemřeli; z kontrolní skupiny zemřelo čtrnáct lidí. To se víceméně čekalo. Avšak přesné uspořádání a důsledné sledování přineslo další objev: po třech letech z původních 52 kontrolních pacientů zemřelo 35, z 55 léčených 32. Závěr byl jasný: Streptomycin po čase vyvolává rezistenci.

Od těch dob klinický pokus v medicíně zdomácněl.

Od těch dob klinický pokus v medicíně zdomácněl.

František Houdek

Co stojí pokrok? Třeštění letitého popularizátora 63

Po staletí v medicíně převládalo subjektivní hodnocení terapií vyplývající z dlouholeté každodenní praxe, kterou lékař přejal od svých učitelů a poté případně na základě vlastní zkušenosti dále rozvíjel. Prostě si něco příležitostně zkusil a po svém to vyhodnotil. Myšlenka, že by se účinnost konkrétního léčení dala zjišťovat objektivně, napadla – jak víme z předchozího textu – až v polovině minulého století Austina Bradforda Hilla. Vlastně se tak završil vlom experimentování do přírodních věd – začal v 17. století fyzikou (Galileo), v 18. století přišla na řadu chemie (Lavoisier) a v 19. století biologie, kde kupříkladu Claude Bernard, největší fyziolog své doby, v zájmu vědy utýral za svoji kariéru štovky, možná tisíce zvířat. Živoucí člověk zůstával tabu.

Za války však móresy hrubnou, a tak medicína sáhla i na lidi. Kupříkladu britský lékař John McMichael, vyprovokován četnými úmrtími na frontě, zkoumal změny v oběhovém systému po velké ztrátě krve. Skupině dobrovolníků zavedl žilou v paži katétru do pravé strany srdce.

Pak jim odebral litr krve a s pomocí katétru jim změnil tlak krve v srdci. Zjistil, že omdlávání po ztrátě krve je způsobeno snížením krevního tlaku, k němuž dochází roztažením tepen ve svalech. Své výsledky prezentoval v prosinci 1943 na semináři jedné londýnské fakulturní nemocnice. Předseda zasedání (a McMichaelův mentor) práci prohlásil za „otřesnou“ a jejímu autorovi důrazně doporučil, aby toho nechal. „Studie pobouřila celý lékařský Londýn, protože většina lékařů považovala použitou metodu za neetickou a dokonce amorální.“ (Nehledě k tomu, že z hlediska terapie nepřinesla nic nového; přesný mechanismus poklesu tlaku při ztrátě krve není pro pacienta důležitý.)

Proč se – najmě ti starší – kolegové tak čertili? Dosavadní nepsaná „smlouva“ totiž předpokládala, že lékař má jediný cíl: co nejlépe se starat o zdraví svého pacienta. To vytváří vztah lékaře a nemocného, to je zdrojem pacientovy důvěry. Jenže klinický pokus tento imperativ zpochybňuje – jedna polovina účastníků na tom nutně bude hůř než ta druhá, a to s plným vědomím, dokonce záměrem lékaře! Podle nového paradigmatu tedy zájem pacienta může být podřazen vědě, konkrétní aktuální prospěch jednotlivce možnému prospěchu jiných v budoucnosti. Lékař už nesmí být chápavý a účastný, ale tvrdý a necitelný. (Navíc se ocitá v pokušení brát pacienta pouze jako „klinický materiál“ a podlehnout buď ctižádosti publikovat v dobrém časopise, nebo snaze výrobců léčiv pojmát klinické testování nikoli jako závěr vývoje nového léku, ale jako úvodní

marketinkový tah.) Popularizátor medicíny James Le Fanu v knize *Vzestup a pád moderní medicíny* (česky Academia 2001) cituje jednoho z takových lékařů, který zřejmě zapomněl na tisíciletí uznávanou Hippokratovu zásadu „alespoň neškodit“: „Hodně výzkumu, který provádíte, pacientům nijak neprospívá a dokonce je tu nebezpečí, že budou poškozeni. Při výzkumu tedy musíte trochu přivítit oči nebo alespoň zakalkulovat rizika, která hrozí těm, s nimiž výzkum provádíte.“)

Obecně vzato asi nikdo soudný nezpochybňuje důkladně zdůvodněné, poctivě a šetrně provedené klinické pokusy. Zároveň ale nemůže popřít, že v nich těm „hůře“ vylosovaným vědomě a úmyslně škodíme.

Tady se nabízí řada provokativních témat k úvahám. Například:

- *Kolik vědy medicína unese, aniž to bude kontraproduktivní?*

Proveďme myšlenkový pokus: Dva stejné pacienty se stejnou vážnou chorobou nechme léčit z ryze odborného hlediska stejným postupem, avšak dvěma různými lékaři. Velmi pravděpodobně se jeden pacient vykuruje rychleji než druhý. Proč, když je u nich všechno stejné?

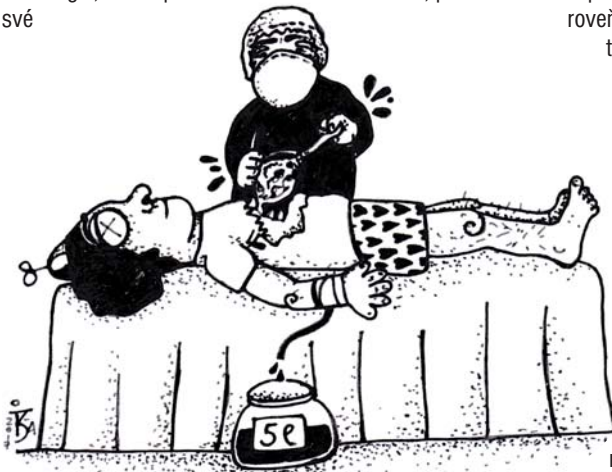
Inu, to, co hojení urychlilo, bylo *lékařské umění*, jakási zvláštní schopnost maximálně zužitkovat medicínské znalosti tváří v tvář konkrétnímu pacientovi. Tento dar funguje mimo vědu, působí na psychiku („duši“) a skrze psychosomatiku ovlivňuje průběh nemoci. Tvrdím, že lékař stoprocentně vědecký, nedotčený lékařským uměním (na způsob lékařského robota, jakých se dočkáme v budoucnosti), bude mít terapeutické výsledky horší než jeho kolega vhodně kombinující vědu s umem. O povaze lékařského umění by se daly psát knihy, já osobně v něm spatřuji individuálně namíchanou směsku zkušeností, autority, empatie, intuice, zaujetí, pokory a dobrého srdce, okořeněnou špetkou charismatu a snad i moudrosti...

- *Jak vyjádřit cenu pokroku?*

Určité „zčernání“ medicíny (poté, co předtím už skrze zbraně hromadného ničení potkalo chemii, fyziku a biologii) je možná indikátorem hlubší zániklosti. Není ztráta „nevinnosti“ od určité úrovně nutnou daní z poznání, cenou za „pokrok“? Neplatí i zde jakýsi pomyslný zákon zachování, kdy získání něčeho nového ve svém vnitřním světě platíme ztrátou „adekvátní“ části starého?

Věda se nám skrze svou objektivitu snaží vzít část subjektivní lidskosti. Za to nám nabízí (někdy až nadbytečné a ke škodě) pohodlí a dostatek. Otázkou je, nakolik se těmito komoditami necháme zkorumpovat.

František Houdek

Cesta nadpřirozených bytostí literaturou

Bájně bytosti se vyskytují v podstatné části subžánru fantasy, vystupují v dobových textech, neoddělitelně patří k lidové slovesnosti. Naopak teoretických prací o fantastice nenajdeme mnoho. Tím spíše by pozornosti jejich příznivců neměla uniknout kniha Jana Lukavce *Bytosti na pomezí*. Jejimi hrdiny jsou imaginární entity, které se pohybují na hranicích mezi světem živých a mrtvých, lidí a zvířat, smrtelníků a bohů.

Spisovatel a kulturní redaktor Jan Lukavec se tematikou literární fantastiky zabýval už ve své dřívější pozoruhodné práci *Zneklidňující svět zrcadel*. V *Bytostech na pomezí* se odvážně a s badatelským zaujetím vydal do nepřehledného labyrintu nadpřirozených a magických stvoření, zrozených z člověčího strachu a touhy.

Pokusil se zmapovat jev, který zarazí každého všímavého čtenáře: pestré a nezdělané rozporuplné podoby těchto bytostí napříč dějinami literatury. Pátrá po kořenech a narativních rolích upírů, vil, vlkodlaků, draků, andělů, d'áblů, zombií, jednorozců, medúz, obrů a elfů. Pečlivě sestavené kaleidoskopy myticko-literárních genezí přinášejí dobrodružství větší než leckterý román ve stylu meče a kouzel, napětí silnější než obyčejná detektivka.

Je fascinující sledovat, jak představy o bytostech na pomezí našeho reálného světa vznikaly, projevovaly se v mýtech, pověstech, ve folklóru. Pokolení si je předávala, přecházely mezi epochami, kulturami, zeměmi. Každý ten krok něco přidal, ubral, upravil. Vstoupily do psaných příběhů; literát je méně vázán tradicí než lidový vypravěč, dovolí si přimyslet a přidat nové charakteristiky, výraznější otisk své osobnosti a vlastní představivosti. S během staletí a kulturním vývojem se měnila estetická měřítká, atmosféra doby, požadavky čtenářské obce. Transformací procházely i fiktivní fantastické bytosti...

Elfové začínali jako trpaslíci a specifická odrůda upírů. Upíři od lačných mrtvol přepluli přes Vlada Tepese k uslechtilým eroticky přitažlivým objektům (a hůř, navštěvují i školku!). Trpaslíci dospěli od zemních duchů k sádrovým figurkám nebo věčně popuzeným válečníkům v přebujelé zbroji. Jednorozcem bylo zváno drsné, huňaté a nebezpečné zvíře i vzosně subtilní bílý kůň s křišťálovým rohem. Titáni, lidožraví obři, roztomilý obřík v kruhu zvířátek.

Přeměny úchvatné i šokující – ty, které zachytily příběhy počínaje (nejen) básníkem Ovidiem, ale i samotný proces tvůrčí imaginace, v němž nadpřirozené bytosti morfují do nových a nových identit. Jan Lukavec pečlivě dokládá svá zjištění informacemi o literárních i filmových dílech, v nichž se objevují přelomová zobrazení různých fiktivních stvoření. Ale nespokojuje se jen přehledem rodokmenů základní sestavy stvůr. Hledá vyšší souvislosti mezi kulturními stopami – třeba mezi fikčními světy a univerzy náboženské víry. Uvažuje o vztazích mezi

dobrem a zlem v kapitole „O napraveném d'áblu, pohodových zombících a „rasismu“ J. R. R. Tolkiena“. Zastaví se u „odmítání dospět a hledání „Božího království“.

Bytosti na pomezí jsou víc než čtivým a informačně bohatým exkurzem do kulturní antropologie a dějin literatury od starověku až po moderní „popikový“ styl. Nabízejí jeden z klíčů k žánru fantastiky a sondu do podstaty magického myšlení. Osvětlují, proč se fantaskní bytosti usídlily navzdory všem předpokladům v postinformační, technikou prošípané společnosti.

Jan Lukavec ve své brilantní, propracované studii přehledně shrnul obrovské množství materiálu. Předložil řadu zajímavých odpovědí - a nemálo podnětů pro další badatele. Vesmír lidské fantazie se tak trochu podobá tomu skutečnému, který nás obklopuje. Je konečný, ale ztrácí se v hlubinách věků; přitom neustále přináší něco nového. Můžeme jím proplouvat bez omezení a stále nacházet dosud neznámé relikty, odhalovat netušené vazby.

Ten, kdo si od fantastiky udržuje odstup a necítí potřebu jí rozumět, bezpochyby prohlásí, zda má smysl se zabývat „takovými vymyšlenostmi“. Jistěže má, jak autor konstatuje v úvodu. *Bytosti na pomezí* „... nám stále znovu a znovu kladou otázku, jakou bytostí je člověk a čím vším se může stávat.“

Pokud máte rádi historii, literaturu, kulturní záhady a fantastiku, krásně vázaná a vypravená kniha o *Bytostech na pomezí* vám nesmí uniknout.

Františka Vrbenská

Jan Lukavec: *Bytosti na pomezí. Texty o literární fantastice. Obálka Tereza Šerá. Praha; Pulchra 2016. 288 str., 298 Kč*

Odposlechnuto

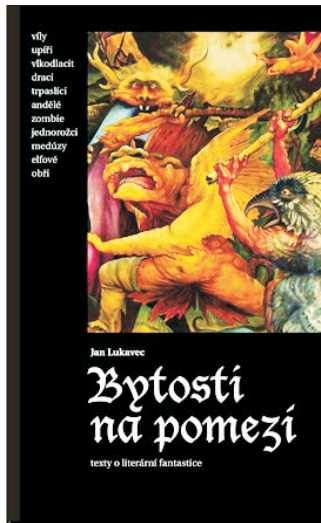
Sedl jsem si v autobuse vedle chlápka a hned na mě nějak divně koukal. „Typické,“ říkám si, „prázdný autobus a já si sednu zrovna vedle nějakého podivína.“ **SLEEPLESS8**

Sluníčkář provokuje na NYXu: Tak co, kluci, půjdete 10. května na Den hrdosti bílého heterosexuálního muže?

Genderově neprobuzený buran mu odpovídá: Ve středu jsou v tu dobu bílí heterosexuální muži v práci.

Trump s papežem si vyjedou na lodičce. Vítr vezme papežovi tiaru. Trump překročí bok lodičky a po vodě pro ni dojde. Vyfotí to paparazzi a v Guardianu fotku doprovodí titulkem: *Trump neumí plavat.*

Po přečtení 50 úkolů Modré velryby musím konstatovat, že až na závěrečnou sebevraždu se to od typického pracovního dne zas tak moc neliší.

DOGMA

ASSASSINS CREED – očekávaně hloupý a naprosto neočekávaně nudný, ale tak zcela, naprosto a totálně, že to u „herního“ filmu velmi překvapuje. Jestliže jsem o Warcraftu mluvil (slovy jeho hrdiny) jako o velkém zlu, pak ten vedle AC vypadá asi jako Sněžka vedle Mount Everestu. Podruhé bych jej zdolal jen pod hrozbou upálení zaživa...

GHOST IN THE SHELL – JEN (to JEN není chyba grafika, ale opravdu velké zdůraznění) v některých ohledech vizuálně jakž takž koukatelné, v jiných špatné a nelogické dohromady: proč bych chodil do drahého baru Jakuzy, abych se tam koukal na animace wrestlerů a slečen tak špatné, že je počítačové hry překonaly zhruba v osmdesátých letech minulého století? Příběh trumf-

ly filmové špionážky už v sedmdesátých letech, a ochota Scarlett Johansson se svléknout uvázla někde ve středověku. Takže proč...

KRUHY – jsou další pokračování legendárního Kruhu, ale při pátrání po matce Samary nevnese do příběhu vůbec nic nového, naopak umenšují hororovou složku a mění ji na thriller. Nejsou vyložené špatné, ale vyložené dvakrát zbytečné.

LOGAN: WOLVERINE – u celkem tří akčních scén jsem se bavil – jsou opravdu dobře natočené a mnohem krvavější, než jsme byli zvyklí. Zbytek je také dobře natočený, ale podle podivného scénáře, který mi jednak nedával moc smysl (a to jsem předchozí komiksově filmy z tohoto vesmíru viděl), a druhak mne nebavil svou uslintanou, usazenou osvětovostí, že mutanti také touží po obyčejném životě. Pochopitelně že ano, ale jsem zásadně proti tomu, aby se jim ho ve filmech a v komiksu dostalo!

Filip Gotfrid

Neživý Život

Život je příkladem filmu, o kterém lépe pomlčet; tedy pokud zrovna nechce uvést příklad totální umělecké prohry. Rovněž jde o názornou ukázkou toho, že do téže řeky dvakrát nevstoupíte. *Život* je totiž jednoznačně pokus o nového *Vetřelce* a měl nastartovat obdobnou sérii. To se sice asi vydařilo, ale samotný film je vedle veledila Ridleya Scotta neskutečně nudný. I jako horor funguje pouze vysoce sporadicky a dle mého názoru vlastně jedině v pointě. Ta je, pravda, skutečně šokující, úděsná, zdrcující a až nečekaně hrůzná a bezvýchodná.

A někdo by dodal, že také scenáristicky laciná. Ale to si nemyslím. Skutečně se jedná o zdárnou sekvenci toho typu, kdy se nic víc neprozrazuje, a kdybych to nyní udělal, úplněj právem by mi upadla ústa.

Život má samozřejmě i některé další klady a především ten, že je technicky dobře, ne-li skvěle natočen. To ovšem samo o sobě nestačí, i když je ve scénáři přece aspoň jeden působivý zvrat, který jsme v podobně esenciální podobě ještě nikdy neviděli, řekl bych. Tedy když si odmyslím Burtonovu skvělou parodii *Mars útočí!* (1996).

Ten zvrat na rozdíl od pointy vyslepičím. Jako lidstvo se, lze to snad říct, domníváme, že objevení života v kosmu by se mohlo stát jakýmsi „přínosem“. Tento film onen pocit-ódu předvádí, ale pak i to, že pravý opak je daleko pravděpodobnější. Spíš by se nás onen zachycený život pokusil ničit.

Abyste uspěli s podobným filmem, jaký vytvořili dva průměrní scenáristi Rhett Reese a Paul Wernick (mj. tvůrci snímku *Zombieland*) a režisér Daniel Espinosa (*1977 ve Švédsku), musili byste zřejmě méně odkazovat na *Vetřelce* či *Reanimátora* a přijít skutečně s nějakým výrazným překvapením. To se

však nestalo a rovněž letmé pokusy vstříknout na několik míst „veledila“ jakousi „filozofii“ působí spíš úsměvně.

Sympatická naopak zůstala snaha ukotvovat hrdiny v realitě, i když jde často o polopatismy. Jeden astronaut kupříkladu na obrazovce sleduje porod své ženy na Zemi, což k námětu filmu, pravda, pasuje. Ale už například výrok „na katastrofu raketoplánu Challenger si dobře pamatuju, tehdy nás pustili ze školy dřív“ mi připadal jen jako až příliš jednoduchý přílepek.

A *Život* je dokonce natolik chabým hororem, že by ho nezachránilo ani hvězdné herecké obsazení. To se tu nekoná a ani třiatřicetiletá Švédka Rebecca Fergusonová, známá z (diskutabilní) *Dívky ve vlaku*, to nenapraví. Nejste-li tedy nevidaně filmově nepolibeným teenagerem, naprosto v žádném případě s tímto odpadem neztrácejte čas a radši počkejte na druhý díl. Jistě bude natočen a může být jedině lepší.

Ivo Fencel

Život. USA 2017. Scénář Rhett Reese a Paul Wernick. Režie Daniel Espinosa. Kamera Seamus McGarvey. Hudba John Ekstrand. Hrají Jake Gyllenhaal, Rebecca Fergusonová, Ryan Reynolds, Hirojuki Sanada a další. 104 minut

Odposlechnuto

Pošťáci berou svou práci jako poslání, ale ne už i jako doručení.

Taxikářům vadí Uber, hoteliérům Airbnb. Počkejme si, co se stane, až se Česká pošta dozví o e-mailech.

Vítejte na BÍLCONU 2017

Tempus fugit, říkali staří latiníci. A měli pravdu. Leckdy si přejeme vrátit čas, rádi bychom něco změnili či napravili. A nebo bychom se rádi podívali do budoucna. Z nejrůznějších důvodů. Každý si určitě vybere ten svůj.

A je to. Téma pro letošní BÍLCON je vyhlášeno. **Cesty časem**, jedno z vděčných témat autorů, filmařů, ale i fanoušků.

A pokud nahlédnu do budoucnosti, mohu říct zcela jistě, bude to sobota 4.11.2017, kdy se, už tradičně od devíti hodin, otevře vchod do podzemí, odkud se po dalších 24 hodin bude ozývat ledacos, včetně nadávání na nízké stropy. V neděli 5.11. budou ti poslední, nejskalnější vyhnáni na čerstvý vzduch a BÍLCON tím pro tento rok skončí.

Ale už v pátek 3.11. vše začne přednáškou naší skalní příznivkyně Františky Vrbenské v knihovně. Taky nám přislíbila účast a povídání sličná Julie Nováková, máme se tedy nač těšit.

Tradiční tombola.

Ale to je jenom taková propedeutika, úvod do problematiky. To hlavní proběhne v katakombách od soboty do neděle. Filmy, přednášky, i v polštině, detašované katowické pracoviště jako vždy přislíbilo rovněž přispět svým dílem. Tombola, dražba, také tradičně koncert, společná fotografie na schodišti zámku a k tomu i novinky kastelána Edy Valeše.

A pokud vše bude probíhat tak, jak jsme si vysnili, snad si budeme moci na zámku prohlédnout i výstavu sci-fi. Ejhle, jak se nám kloubí minulost s budoucností!

Rádi bychom podotkli, že v rámci daného tématu nahlédneme, předpokládám, v několika časových liniích do budoucnosti, kde se bude třpytit srpnový PARCON 2018.

Kuloární diskuze, drby i povídání jen tak zajistí jako vždy Bar u Baraby, kterému nekompromisně vládnou členky Poláčkova klanu Šárka s Táňou a kterému Baraba dodá na lesku svými již proslulými aspikovými dorty.

Na programu se tvrdě pracuje a doufáme, že návštěvníci BÍLCONU budou spokojeni. Postupně budeme uveřejňovat další podrobnosti a organizační informace na klubových stránkách. (viz www.klf-ostrava.cz, jakmile Daneš opustí nemocnici, spáchtí předělané stránky z nového webhostingu, nebo na mail to: polacek61@gmail.com)

Pavel Poláček

O Gondorský semenáček

Mittalmar vyhlašuje již druhý ročník soutěže **O Gondorský semenáček** inspirované světem profesora J. R. R. Tolkiena – Středozemím.

Zúčastnit se může každý, kdo má tvůrčího ducha, otevřenou mysl a srdce ve Středozemi. Soutěží se ve čtyřech kategoriích – Próza, Poezie, Ilustrace a Artefakt. Příspěvky musí jevit prvky inspirace Tolkienovým dílem. I pro letošní rok je zvolené téma, a to tentokrát zní „Na počátku“.

Vaše díla bude hodnotit pětičlenná porota, čtyři „Mistři“, porotci znalí oboru – Daniela Binderová, Laisi Finwen, Rioli Ahyaminke a Ondřej „Nerion“ Janovský. Pátý porotce bude z řad organizátorů.

Uzávěrka soutěže je 22. září 2017, na Den všeho hobitstva. Vyhlášení proběhne na TolkienConu 2018.

Detailní propozice soutěže naleznete na blogu Mittalmar (<http://mittalmar.blog.cz/>) v rubrice Semenáček.

Aktuality pak najdete na facebookové stránce soutěže <https://www.facebook.com/semenacek/?fref=ts>

Na vaše díla, ovlivněná sněním ve Středozemi, se těší

Mittalmar

NON FICTION

Sabine Begallová, Hynek Burda,
Stanislav Mihulka, David Storch, Jan Zrzavý

Jak se dělá evoluce

Po úspěchu prvního vydání knihy v roce 2004 a po jejím dobřím přijetí v zahraničí, zvláště v Německu, vychází přepracované a rozšířené vydání knihy reflektující změny v oboru, které se vynořily v průběhu posledních třinácti let, i proto v seznamu autorů přibylí proti prvnímu vydání dva noví.

Cílem knihy je představit současnou evoluční biologii jako živý, bouřlivě se rozvíjející obor, založený nikoli na planých spekulacích, ale na exaktním, a přesto dobrodružném výzkumu. Kniha propojuje dva odlišné žánry – volně vyprávěný populární text a přehledné boxy, vysvětlující zásadní pojmy a koncepce. Je doplněna mnoha ilustracemi a rozsáhlým souborem literárních odkazů.

O ilustrace se postaral syn jednoho z autorů knihy Jan Burda, který když nepomáhá otci, pracuje v oddělení zvláštních efektů štábu *Hry o trůny*.

Kniha je psána tak zábavně, jak to jen u textu, který může sloužit i jako učebnice (nebo klidivo na kreacionisty, má přes kilo) jde, z toho podezírám hlavně Jana Zrzavého, jeden příklad za všechny:

Sudokopytníci jsou tedy různí – někteří se pasou na louce (kráva), jiní v hlubinách oceánů loví obří kalmary (vorvaň)...

Argo, Dokořan 2017, 480 str., 599 Kč

